

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΟΛΩΜΑΤΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΜΕΝΑ ΣΚΥΛΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ 2014

LIFE+ PROJECT
“THE RETURN OF THE NEOPHRON”
LIFE10 NAT/BG/000152

ΙΟΥΛΙΟΣ 2015

Οι δραστηριότητες που περιγράφονται στην παρούσα αναφορά πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE+ με τίτλο “Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία” (LIFE10 NAT/BG/000152).

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία/ BirdLife Greece

Θεμιστοκλέους 80
Τ.Κ. 106 81 Αθήνα
Τηλ.: +302108228704
info@ornithologiki.gr
www.ornithologiki.gr

Κομνηνών 23
Τ.Κ. 546 24 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: +302310244245
thess@ornithologiki.gr

WWF-Ελλάς

Λεμπέση 21
Τ.Κ. 117 43 Αθήνα
Τηλ.: +302103311987
www.wwf.gr

WWF-Ελλάς, Πρόγραμμα Έβρου

Δαδιά, Σουφλί
Τ.Κ. 684 00 Έβρος
Τηλ.: +302554032210
ecodadia@otenet.gr

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά:

Kret, E., Βαβύλης, Δ., Saravia, V. & Ντεμίρη, Κ. 2015. Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά στη Θράκη και την Κεντρική Ελλάδα, Ετήσια αναφορά 2014, pp. 42. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία & WWF-Ελλάς, Αθήνα (Conservation action C1).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	5
Περιοχή μελέτης	5
Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων	6
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	8
Περιστατικά δηλητηρίασης	12
Θράκη	12
Κεντρική Ελλάδα	19
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	26
ΜΕΤΡΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	28
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	29
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	30
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ Ι.....	31
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΙΙ.....	42

Daniela Silva (WWF-EVS εθελόντρια)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το πρόγραμμα LIFE+ με τίτλο «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» έχει ως κύριο στόχο την αποτροπή της εξαφάνισης του Ασπροπάρη και στις δύο χώρες μελετώντας τις απειλές του. Τα δηλητηριασμένα δολώματα θεωρούνται κύρια απειλή και αιτία θανάτου του Ασπροπάρη.

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, δημιουργήθηκαν το Μάρτιο του 2014 δύο Ομάδες Σκύλων για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων (εφεξής ΟΣ), οι οποίες δραστηριοποιούνται έκτοτε στην Κεντρική Ελλάδα και τη Θράκη. Ο στόχος των ΟΣ είναι ο έλεγχος και ο έγκαιρος καθαρισμός της υπαίθρου από δηλητηριασμένα δολώματα και ζώα που μπορούν να προκαλέσουν επιπλέον δηλητηριάσεις.

Οι ΟΣ πραγματοποίησαν περιπολίες στην ύπαιθρο, σε περιοχές που χρησιμοποιεί τακτικά ο Ασπροπάρης και τα άλλα δυο είδη γυπών, το Όρνιο και ο Μαυρόγυπας. Οι ΟΣ έδωσαν μεγάλη έμφαση σε σημεία όπου είχε συμβεί στο πρόσφατο παρελθόν κάποιο περιστατικό δηλητηρίασης ή σε σημεία νέων περιστατικών κατόπιν γνωστοποίησης από τις δασικές υπηρεσίες, τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών αλλά και πολίτες.

Το 2014 διεξήχθησαν 53 περιπολίες στην Κεντρική Ελλάδα και 35 στη Θράκη κατανεμημένες σε 78 ημέρες. Συνολικά, σε 19 περιπολίες βρέθηκαν 27 νεκρά ζώα τα οποία ταυτοποιήθηκαν ως δηλητηριασμένα. Τα πιο κοινά είδη που βρέθηκαν νεκρά ήταν σκυλιά (τσοπανόσκυλα ή/και κυνηγόσκυλα), με 21 θανάτους (80% των ευρημάτων) και αμέσως μετά αλεπούδες με τέσσερις θανάτους (15% των ευρημάτων). Σε ορισμένα περιστατικά, εντοπίστηκαν και τα δηλητηριασμένα δολώματα, όπου στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν ένα κομμάτι κρέας με δηλητήριο. Οι κύριοι λόγοι χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων πιθανότατα ήταν οι εξής: εξόντωση αλεπούς ή λύκου, έλεγχος των αδέσποτων σκύλων και προσωπικές αντιδικίες μεταξύ βοσκών ή/και κυνηγών.

Από τα πρώτα τοξικολογικά αποτελέσματα, έχουν αναγνωριστεί τρεις δραστικές ουσίες: το Endosulfan, το Carbofuran (και τα δύο απαγορευμένα στην Ελλάδα) και το Methomyl. Το τελευταίο ενώ είχε ανακληθεί η έγκριση κυκλοφορίας του το 2008, χορηγήθηκε εκ νέου έγκριση διάθεσης στην αγορά το 2013.

Οι ΟΣ είναι μία πρωτοποριακή και αποτελεσματική δράση πρόληψης που έχει συμβάλλει στην ανάδειξη της έκτασης της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Επίσης, αυτή η δράση έχει πιθανώς σώσει πολλά πτωματοφάγα ζώα από ένα βέβαιο θάνατο, μεταξύ άλλων και του παγκοσμίως απειλούμενου Ασπροπάρη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόγραμμα LIFE+ με τίτλο «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» (LIFE10 NAT/BG/000152) ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2011 και θα ολοκληρωθεί στο τέλος του 2016. Το πρόγραμμα ήταν μια κοινή πρωτοβουλία της Βουλγάρικης Ορνιθολογικής Εταιρείας (BSPB), της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας (ΕΟΕ), του WWF Ελλάς και της Βρετανικής Ορνιθολογικής Εταιρείας (RSPB). Το έργο υλοποιείται σε 27 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) του Δικτύου Natura 2000 (15 στην Ελλάδα και 12 στη Βουλγαρία). Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η αποτροπή της εξαφάνισης του Ασπροπάρη και στις δύο χώρες μελετώντας τις απειλές που αντιμετωπίζει, τις αιτίες της αναπαραγωγικής του αποτυχίας, τα χαμηλά ποσοστά επιβίωσης και τέλος την κατάσταση του είδους στην Αφρική, όπου και διαχειμάζει.

Ο Ασπροπάρης είναι ο μικρότερος από τους τέσσερις γύπες της Ευρώπης με ευρύτερη γεωγραφική κατανομή στη Νότια Παλαιαρκτική και τη Βόρεια Αφρική (Cramp & Simmons 1980, del Hoyo et al. 1994, Baumgart 2001). Κάθε χρόνο μεταναστεύει και διαχειμάζει στην Αφρική. Το είδος είναι παγκοσμίως απειλούμενο και περιλαμβάνεται στην Κόκκινη Λίστα της IUCN ως “Κινδυνεύον”, λόγω της απότομης και συνεχούς μείωσης σε όλη την κατανομή του (Birdlife International 2008). Την τελευταία δεκαετία ο πληθυσμός του έχει μειωθεί δραματικά σε όλα τα Βαλκάνια (Velevski et al. 2015). Στην Ελλάδα έχουν απομείνει λιγότερα από 15 ζευγάρια, περιορισμένα στη Θράκη και την Κεντρική Ελλάδα (Kret 2013, Saravia 2014).

Τα δηλητηριασμένα δολώματα θεωρούνται κύρια απειλή και αιτία θανάτου του Ασπροπάρη, αλλά γενικά και των άλλων γυπών στα Βαλκάνια (Andevski 2013, Dobrev & Stoychev 2013). Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί τουλάχιστον 13 δηλητηριασμένοι Ασπροπάρηδες κατά την περίοδο 2003-2013 (Skartsi et al. 2014). Λαμβάνοντας υπόψη το μικρό ποσοστό των δηλητηριασμένων ζώων που πράγματι εντοπίζονται, ο αριθμός αυτός αντικατοπτρίζει την πραγματική επίπτωση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων που πρέπει να είχε στον ελληνικό πληθυσμό του. Η ιστορία του Λάζαρου, ενός Ασπροπάρη που δηλητηριάστηκε δυο φορές (την πρώτη φορά ευτυχώς διασώθηκε, τη δεύτερη δυστυχώς όχι)¹ δείχνει αναμφισβήτητα το μεγάλο πρόβλημα της χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα (Skartsi et al. 2014).

Τα σκυλιά με την οξεία όσφρηση τους χρησιμοποιούνται από την αστυνομία και το στρατό για τον εντοπισμό διαφόρων οσμών και τη διάσωση ανθρώπων. Χρησιμοποιούνται επίσης σε δράσεις προστασίας της φύσης, στο κυνήγι και τώρα τελευταία στη διάγνωση μερικών μορφών του καρκίνου (Miklosi 2011). Σε κάποια πεδία που εργάζονται τα σκυλιά είναι αδύνατον να ανταποκριθεί ο άνθρωπος, αλλά όμως και σε αυτά που μπορεί, πάλι τα σκυλιά είναι καλύτερα και πιο αποτελεσματικά. Μια βασική διαφορά μεταξύ σκύλου και ανθρώπου είναι ότι ο σκύλος τον κόσμο γύρω του τον αντιλαμβάνεται από την όσφρηση του, έχοντας περίπου 220 εκατομμύρια αισθητήρες (ο άνθρωπος περίπου 5 εκ.) (Jensen, 2007).

Στις Μεσογειακές χώρες όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιταλία χρησιμοποιούνται για την καταπολέμηση των δηλητηριασμένων δολωμάτων ειδικά εκπαιδευμένοι σκύλοι. Στην Ισπανία, κατά την περίοδο 2004-2012, η αντίστοιχη Ομάδα Σκύλων εντόπισε πάνω από 5.000 δηλητηριασμένα δολώματα/δηλητηριασμένα ζώα μόνο στην Ανδαλουσία (Boletín informativo sobre Geodiversidad y Biodiversidad de Andalucía 2015). Η αποτελεσματικότητα των σκύλων στον εντοπισμό δηλητηριασμένων δολωμάτων ήταν μεγαλύτερη από 85% αποδεικνύοντας ότι το συγκεκριμένο εργαλείο αποτελεί ένα εξαιρετικό μέσο στην καταπολέμηση της χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων (Συνοπτική παρουσίαση προγράμματος LIFE09 NAT/ES/00533). Η Ευρωπαϊκή Ομάδα Σκύλων (European Canine Team – ECU με εκπαιδευτή τον Jesus Lopez Valladolid) έχει πραγματοποιήσει κάποιες επισκέψεις στην Ελλάδα (Μετέωρα – Αντιχάσια Όρη, Κόζιακα και Κρήτη) με σκοπό τη διεξαγωγή ελέγχων για τον εντοπισμό δηλητηριασμένων δολωμάτων και δηλητηριασμένων άγριων ζώων στο πλαίσιο του διεθνούς προγράμματος LIFE «Καινοτόμες Δράσεις για την Αντιμετώπιση της Παράνομης Δηλητηρίασης σε Μεσογειακές Πιλοτικές Περιοχές της ΕΕ», LIFE09 NAT/ES/000533. Η ομάδα είχε εντοπίσει αρκετά δηλητηριασμένα δολώματα μαζί με νεκρά τσοπανόσκυλα, αλεπούδες και κοράκια.

Το Φεβρουάριο του 2014 στην Ισπανία, δυο συνεργάτες της Ορνιθολογικής και του WWF Ελλάς αντίστοιχα έλαβαν εντατική εκπαίδευση ώστε να αποκτήσουν την εξειδίκευση του χειριστή σκύλου, των πρώτων

1 <http://lifeneophron.eu/en/Vultures-stories.html>

ομάδων ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα. Η εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε από τον επαγγελματία εκπαιδευτή Jesus Lopez Valladolid, ο οποίος διαθέτει πάνω από 20 χρόνια εμπειρία στο θέμα². Η μέθοδος της εκπαίδευσης είναι γνωστή ως ARCON METHOD (Parejo Garcia 2013) και βασίζεται στην επιβράβευση του σκύλου με παιχνίδι. Πλέον από το Μάρτιο του 2014 οι δύο Ομάδες Σκύλων για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων (εφεξής ΟΣ) βρίσκονται στην Κεντρική Ελλάδα και τη Θράκη με στόχο τον έλεγχο και τον καθαρισμό της υπαίθρου από δηλητηριασμένα δολώματα και ζώα που μπορούν να προκαλέσουν επιπλέον δηλητηριάσεις. Όσες περισσότερες περιοχές ελεγχθούν και «καθαριστούν», τόσες λιγότερες πιθανότητες υπάρχουν για να δηλητηριαστούν Ασπροπάρηδες και άλλα ζώα (γύπες, αετοί, θηλαστικά κλπ.). Η λειτουργία των δύο ΟΣ εντάσσεται στη δράση C1³ του προγράμματος LIFE10 NAT/BG/000152.

Όταν αναφερόμαστε σε ένα δηλητηριασμένο δόλωμα ή «φόλα» όπως είναι ευρέως γνωστό, εννοούμε ένα κομμάτι τροφής (συνήθως κρέας, αλλά όχι μόνο) στο οποίο έχει προστεθεί κάποια δηλητηριώδης ουσία με στόχο τη θανάτωση ζώων. Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα είναι παράνομη και διώκεται ποινικά. Τα είδη στα οποία στοχεύουν τα δολώματα είναι πολλά με τα πιο κύρια να είναι τα σκυλιά (αδέσποτα, ποιμενικά, κυνηγικά), οι αλεπούδες, οι λύκοι και οι αρκούδες. Τα κύρια κίνητρα για τη χρήση των δολωμάτων είναι οι ζημιές που προκαλούνται από τα παραπάνω είδη σε παραγωγικά ζώα, καλλιέργειες και θηράματα και οι προσωπικές αντιδικίες μεταξύ χρηστών γης (Skartsi et al. 2014). Υπάρχουν διάφοροι τύποι δηλητηριασμένων δολωμάτων, μπορεί να είναι ένα κομμάτι κρέας, κόκαλο, λίπος ή ακόμα και ολόκληρο κουφάρι ζώου. Τα δηλητήρια που χρησιμοποιούνται επίσης ποικίλουν και περιλαμβάνουν ένα μεγάλο εύρος χημικών ουσιών (συνήθως φυτοφαρμακευτικής προέλευσης), όπως τα οργανοφωσφορικά παρασιτοκτόνα, τα χλωριωμένα εντομοκτόνα, οι καρβαμιδικοί εστέρες, το υδροκυάνιο, μέχρι ακόμα και στρυχνίνη (Κορμπέτη & Πολίτης 2012). Όταν ένα ζώο καταναλώσει ένα δόλωμα δηλητηριάζεται και πολύ συχνά καταλήγει στο θάνατο. Όμως η δηλητηρίαση δεν σταματά εκεί, καθώς πολλά από τα δηλητήρια παραμένουν ενεργά στο κουφάρι του ζώου. Συνεπώς, αν κάποιο πτωματοφάγο τραφεί με ένα δηλητηριασμένο ζώο δηλητηριάζεται και αυτό δευτερογενώς. Έτσι από ένα μόνο δηλητηριασμένο δόλωμα αρχίζει μια αλυσίδα θανάτου που μπορεί να επηρεάσει και πολλούς άλλους οργανισμούς όπως πουλιά, σαπροφάγα έντομα, εντομοφάγα θηλαστικά κ.α. (Εικόνα 1).

Με την παρούσα τεχνική αναφορά παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της λειτουργίας των ΟΣ τα οποία επ' ουδενί δεν απεικονίζουν τον πραγματικό αριθμό των περιστατικών παράνομης χρήσης δολωμάτων στην περιοχή μελέτης. Τα περιστατικά είναι σαφώς περισσότερα, άγνωστο πόσα παραπάνω.

Τα περιστατικά αυτά αλλά και όσα εντοπίζονται από τους συνεργάτες της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας και του WWF Ελλάς χωρίς τη χρήση των ΟΣ, λόγω μη έγκαιρης ενημέρωσης, καταχωρούνται στη βάση καταγραφής περιστατικών δηλητηριασμένων δολωμάτων που ενημερώνεται και διαχειρίζεται από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.

2 <http://www.perroscontraelveneno.es/>

3 Δημιουργία πιλοτικού δικτύου ενάντια στη χρήση των δηλητηρίων

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

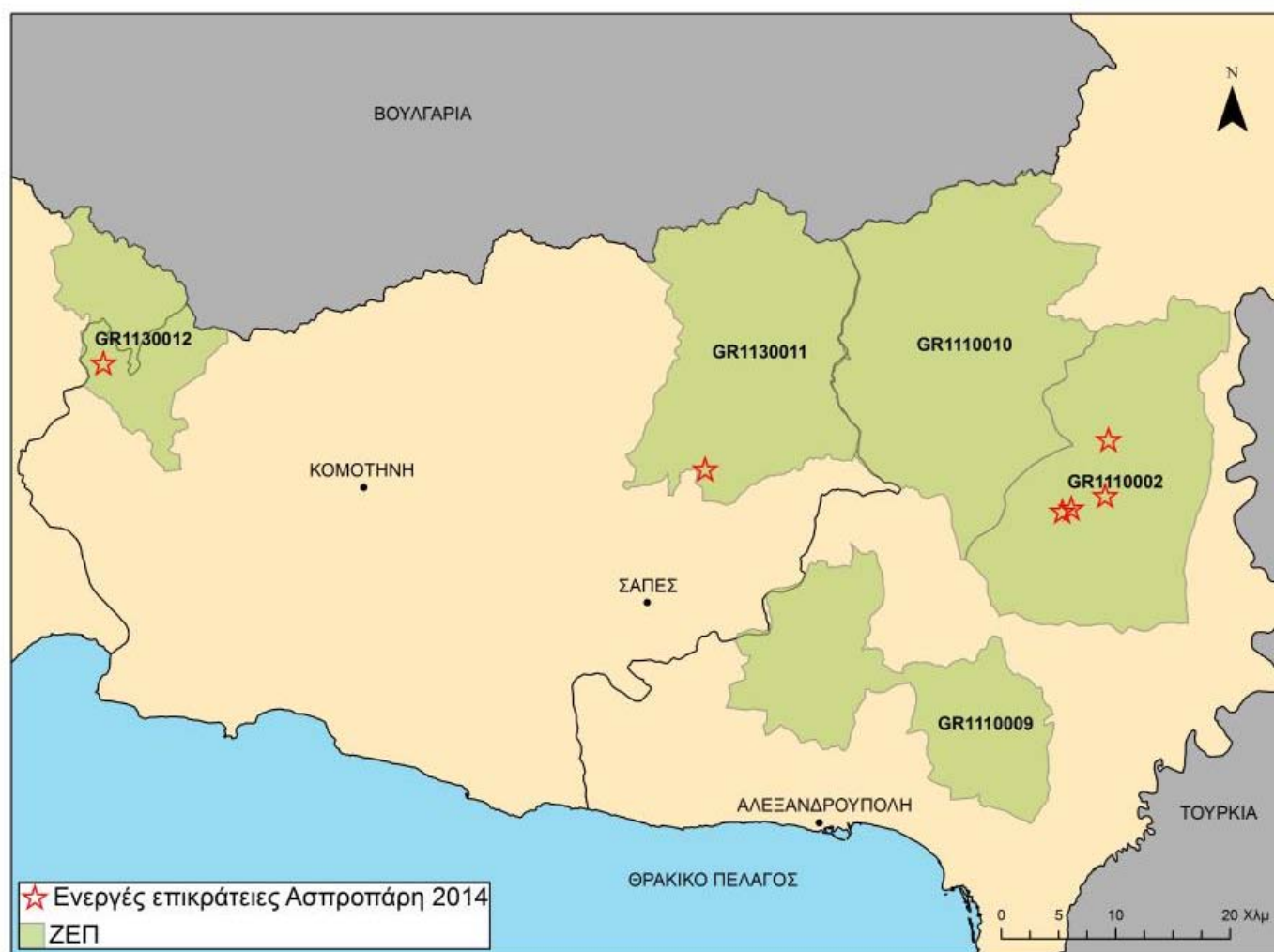
Περιοχή μελέτης

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στους Νομούς Έβρου, Ροδόπης, Τρικάλων, Γρεβενών και Ιωαννίνων (Χάρτες 1 & 2). Χαρακτηρίζεται από ορεινό και ημιορεινό ανάγλυφο και επικαλύπτεται πλήρως ή εν μέρει, με οχτώ περιοχές ΖΕΠ του δικτύου Natura 2000, δύο από αυτές τις περιοχές ανήκουν στα Εθνικά Πάρκα: Δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου και Βόρειας Πίνδου. Οι ΟΣ πραγματοποίησαν περιπολίες στην ύπαιθρο, στις περιοχές τις οποίες χρησιμοποιεί τακτικά ο Ασπροπάρης και οι άλλοι γύπες, ο Μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*) και το Όρνιο (*Gyps fulvus*). Οι ΟΣ έδωσαν μεγάλη έμφαση σε σημεία όπου συνέβη πρόσφατα κάποιο περιστατικό δηλητηρίασης με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης «Εκτίμηση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία για το διάστημα 2003-2012» που συντάχθηκε στο πλαίσιο της δράσης A3⁴ του LIFE+ (Skartsi et al. 2014) ή σε σημεία νέων περιστατικών κατόπιν γνωστοποίησης από τις δασικές υπηρεσίες, τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών αλλά και πολίτες.

Χάρτης 1. Περιοχή μελέτης στην Κεντρική Ελλάδα με 5 ΖΕΠ του δικτύου NATURA 2000 και ενεργές φωλιές του Ασπροπάρη το 2014.

4 Study the mortality factors at project sites with specific accent on the historic and recent use of poison, and their impacts to inform conservation actions and dissemination actions

Χάρτης 2. Περιοχή μελέτης στη Θράκη με 5 ΖΕΠ του δικτύου NATURA 2000 και ενεργές φωλιές του Ασπροπάρη το 2014.

Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων

Κάθε αποστολή της ΟΣ για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων απαιτούσε μια προσεκτική προετοιμασία και σχεδιασμό της επίσκεψης, λαμβάνοντας υπόψη την τοπογραφία της περιοχής, τις καιρικές συνθήκες, τις ιδιοκτησίες γης κ.λπ. Το καλοκαίρι, η έρευνα ξεκινούσε πολύ νωρίς το πρωί για την αποφυγή των υψηλών θερμοκρασιών. Οι χειριστές, αλλά και τα σκυλιά έπρεπε να τηρούν ένα πρωτόκολλο ντυσίματος (Εικόνα 2). Επιπλέον, ο εξοπλισμός των χειριστών περιλάμβανε: GPS, φωτογραφική μηχανή, πλαστικές σακούλες διαφορών μεγεθών, δοχεία για δηλητηριασμένα δολώματα και γάντια μιας χρήσης. Ο εξοπλισμός για τους σκύλους περιλάμβανε: νερό, πρώτες βοήθειες και παιχνίδι για την επιβράβευση. Σε κάθε επίσκεψη, η περιπολία του χειριστή καταγραφόταν μέσω GPS.

Κάθε φορά που οι ΟΣ είχαν προγραμματίσει περιπολία, ειδοποιούσαν πρώτα το δασαρχείο της αντίστοιχης περιοχής. Λόγω της υποστελέχωσης της υπηρεσίας τους ή άλλων υποχρεώσεων, οι δασοφύλακες μπόρεσαν να συμμετάσχουν στην περιπολία μόνο λίγες φορές.

Ο μέσος όρος της περιπολίας χωρίς ευρήματα ήταν περίπου μια ώρα, διότι η αποτελεσματικότητα (επικέντρωση, κίνητρο και αυτονομία) των σκύλων μειώνεται αρκετά, αν την πρώτη ώρα δεν εντοπίσουν κάτι. Όμως στην περίπτωση που εντόπιζαν κάποιο εύρημα, οι σκύλοι ήταν ικανοί να δουλέψουν μέχρι έξι ώρες, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Εικόνα 2. Η ομάδα εν δράσει με τον απαραίτητο εξοπλισμό.

Σε κάθε εύρεση δηλητηριασμένου δολώματος ή ζώου καταγράφηκαν οι γεωγραφικές συντεταγμένες της θέσης του και πραγματοποιήθηκε η λήψη των απαραίτητων φωτογραφιών από όλες τις πλευρές του ευρήματος. Το κάθε εύρημα συλλεγόταν προσεκτικά σε μια πλαστική σακούλα και ανάλογα με την περίπτωση, είτε μεταφερόταν άμεσα στο αγροτικό κτηνιατρείο της περιοχής ή αποθηκευόταν στους καταψύκτες που διαθέτουν οι οργανώσεις για τη διεξαγωγή των τοξικολογικών εξετάσεων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το 2014 διεξήχθησαν συνολικά 88 περιπολίες, 53 περιπολίες στην Κεντρική Ελλάδα και 35 στη Θράκη καταμετρημένες σε 78 ημέρες (κάποιες φορές έγιναν περισσότερες της μίας περιπολίας ανά ημέρα) με περίπου 200 χιλιόμετρα να έχουν καλυφθεί από τους χειριστές των σκύλων (Πίνακας 1). Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι τα σκυλιά διανύουν, κατά μέσο όρο, τέσσερις φορές περισσότερα χιλιόμετρα από τους χειριστές τους. Συνολικά, στις 19 από τις 88 περιπολίες βρέθηκαν 27 νεκρά ζώα τα οποία ταυτοποιήθηκαν ως δηλητηριασμένα. Τα πιο κοινά ζώα που βρέθηκαν νεκρά ήταν σκυλιά (τσοπανόσκυλα ή/και κυνηγόσκυλα), με 21 θανάτους (80% των ευρημάτων) και αμέσως μετά αλεπούδες με τέσσερις θανάτους (15% των ευρημάτων). Σε ορισμένα περιστατικά, εντοπίστηκαν και τα δηλητηριασμένα δολώματα, όπου σε όλες τις περιπτώσεις ήταν ένα κομμάτι κρέας με δηλητήριο. Στην περιοχή των Αντιχασίων συλλέχθηκαν περίπου οκτώ κιλά δηλητηριασμένων δολωμάτων. Βάσει των εμπειριών που έχουν αποκτήσει οι ΟΣ και σύμφωνα με τις μαρτυρίες των ντόπιων, οι κύριοι λόγοι χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων πιθανότατα ήταν: εξόντωση αλεπούς ή λύκου, έλεγχος των αδέσποτων σκύλων και προσωπικές αντιδικίες μεταξύ βοσκών ή/και κυνηγών.

Ενότητες περιοχής μελέτης	ΖΕΠ	Κωδικός	Αρ. περιπολιών	Χλμ	Αριθμός περιπολιών με ευρήματα	Αριθμός δ. ζώων	Είδη	Αριθμός δδ
Κεντρική Ελλάδα	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	GR1440005	38	80	10	15	13 τσοπανόσκυλα 1 αλεπού 1 γάτα	2 (8 κιλά)*
	Κερκέτιο Όρος	GR1440006	5	10	0	0		0
	Όρη Όρλιακας και Τζούριακας	GR1310004	1	2.4	0	0		0
	Όρος Τύμφη (Γκαμήλα)	GR2130009	3	5.1	0	0		0
	Κεντρικό Ζαγόρι και ανατολικό τμήμα όρους Μιτσικέλι	GR2130011	1	0.7	0	0		0
	Εκτός ΖΕΠ		5	9	1	0		1
Θράκη	Δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	GR1110002	9	23	1	1	1 κυνηγόσκυλο	0
	Όρεινός Έβρος - Κοιλάδα Δερείου	GR1110010	2	7	0	0		0
	Νότιο Δασικό Σύμπλεγμα Έβρου	GR1110009	2	8	0	0		0
	Κοιλάδα Φιλιούρι	GR1130011	3	10	0	0		0
	Κοιλάδα Κομφάτου	GR1130012	3	12	2	3	1 αλεπού 1 κυνηγόσκυλο 1 πτηνό (Φανέτο)	2
	Εκτός ΖΕΠ		16	40	5	8	2 κυνηγόσκυλα 4 τσοπανόσκυλα 2 αλεπούδες	0
ΣΥΝΟΛΟ			88	205.2	19	27	17 τσοπανόσκυλα (62.9%) 4 κυνηγόσκυλα (14.8%) 4 αλεπούδες (14.8%) 1 γάτα (3.7%) 1 πτηνό (3.7%)	4

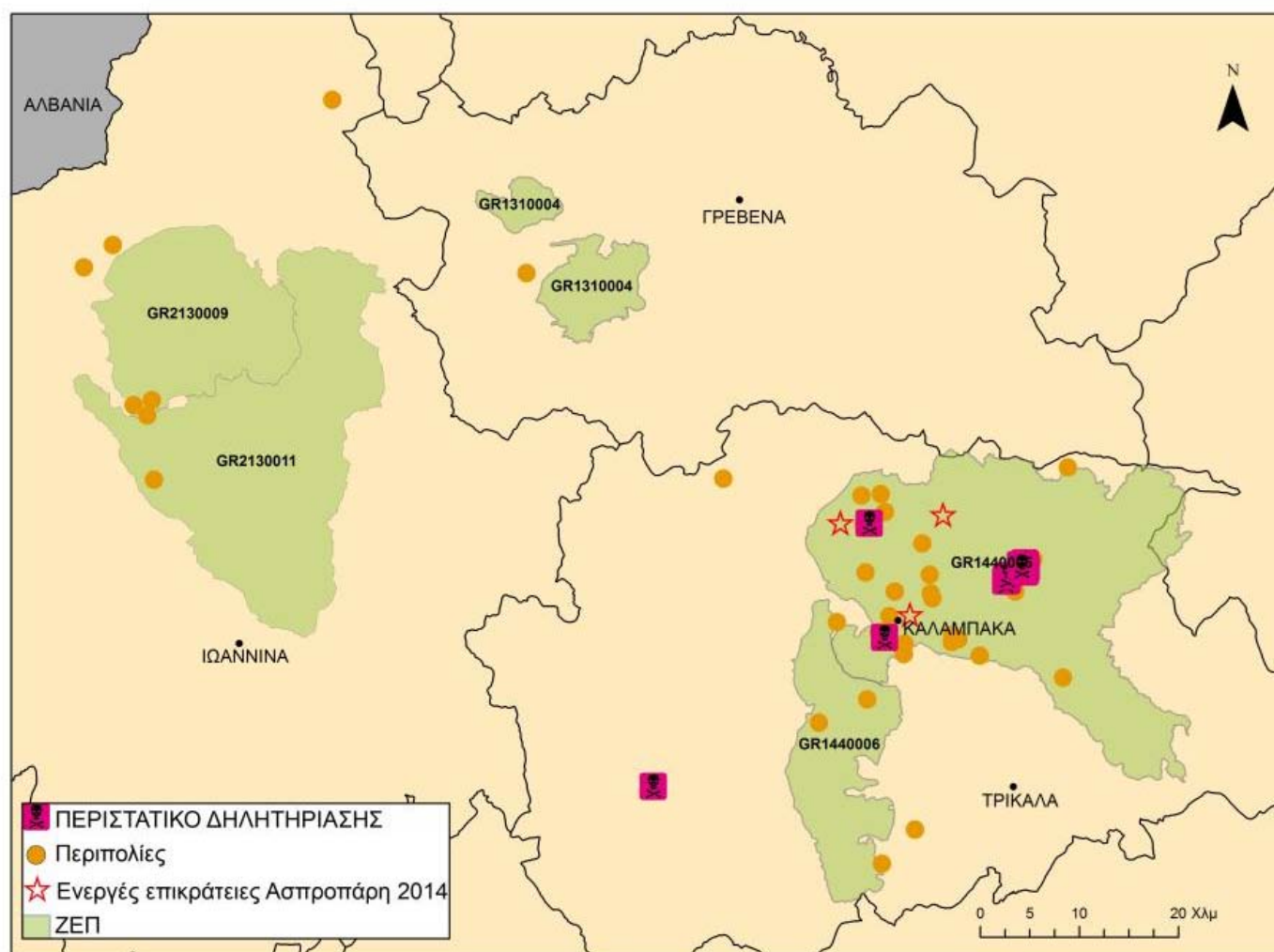
Πίνακας 1. Αριθμός περιπολιών, δηλητηριασμένων δολωμάτων (δδ) και ζώων που εντοπίστηκαν στην Κεντρική Ελλάδα και Θράκη.

Στην Κεντρική Ελλάδα εκτός από μια περίπτωση, όλα τα υπόλοιπα περιστατικά δηλητηρίασης που ερευνήθηκαν ήταν εντός ΖΕΠ και σε αρκετές περιπτώσεις σε πολύ μικρή απόσταση από ενεργές φωλιές Ασπροπάρη, εντός της αναπαραγωγικής περιόδου (Πίνακας 2, Χάρτης 3). Τα περιστατικά στα οποία βρέθηκαν δηλητηριασμένα δολώματα ή/και δηλητηριασμένα ζώα ερευνήθηκαν έπειτα από ειδοποίηση είτε από το δασαρχείο είτε από ιδιώτες (κτηνοτρόφοι, κτηνίατροι και κυνηγοί).

Στη Θράκη, παρόλο που τα περισσότερα περιστατικά με δηλητηριασμένα δολώματα έλαβαν χώρα εκτός των περιοχών ΖΕΠ, στην πλειοψηφία τους ήταν αρκετά κοντά στις περιοχές του Ασπροπάρη και εντός της αναπαραγωγικής περιόδου (Πίνακας 2, Χάρτης 4). Στο σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι όλες οι περιπολίες, όπου εντοπίστηκαν δηλητηριασμένα ζώα ή δολώματα πραγματοποιήθηκαν μετά από ειδοποίηση πολιτών (κτηνοτρόφοι, κυνηγοί και κάτοικοι χωριών).

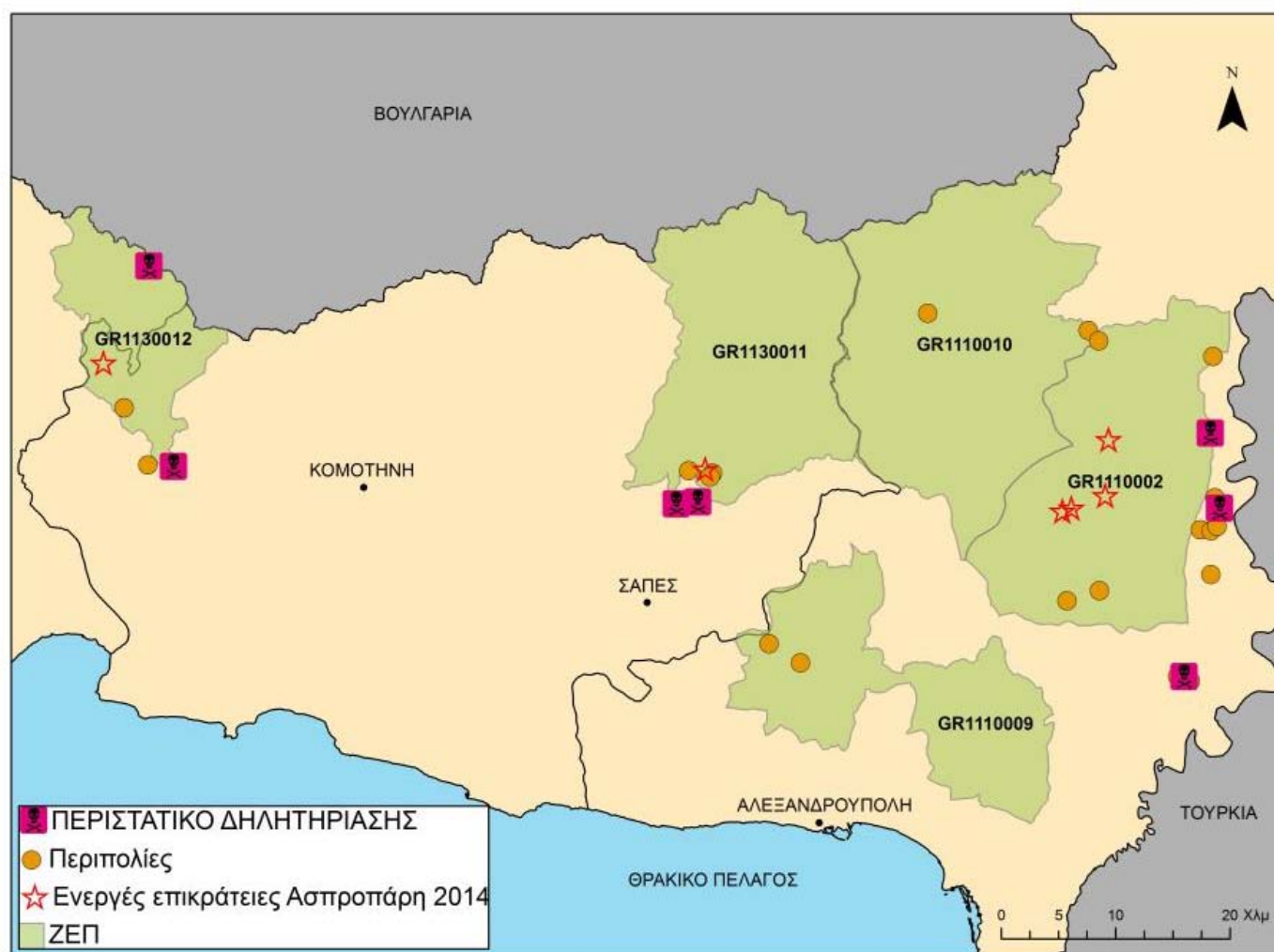
Ενότητα περιοχής μελέτης	ΖΕΠ	Ημερομηνία περιστατικού	Περιοχή/ Χωριό προέλευσης	Ενεργή φωλιά Ασπροπάρη (κωδικός)	Απόσταση από ενεργή φωλιά (χλμ)	Περίοδος παρουσίας Ασπροπάρη στην Ελλάδα
Κεντρική Ελλάδα	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	10/3/2014	Καλοχώρι	PALE 1	10	ΝΑΙ
	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	28/4/2014	Καλοχώρι	PALE 1	9	ΝΑΙ
	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	17/5/2014	Καλοχώρι	PALE 1	9	ΝΑΙ
	Εκτός	18/7/2014	Δέση	AGST 1	30	ΝΑΙ
	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	1/8/2014	Διάβα	AGST1	3	ΝΑΙ
	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	9/11/2014	Γάβρος	AGPA 2	3	ΟΧΙ
Θράκη	Εκτός	1/4/2014	Νέα Σάντα	NEAS 1	3.2	ΝΑΙ
	Δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	4/4/2014	Κορνοφωλιά	SEIT 1	9	ΝΑΙ
	Εκτός	9/4/2014	Νέα Σάντα/Νικητές	NEAS 1	4	ΝΑΙ
	Εκτός	11/4/2014	Λαγυνά	IKIK 1	9.8	ΝΑΙ
	Εκτός	26-27/5/2014	Πέπλος	KAPS 1	18	ΝΑΙ
	Κοιλάδα Κομφάτου	29/8/2014	Ίασμος	KOMP 3	11	ΝΑΙ
	Κοιλάδα Κομφάτου	26/11/2014	Καλότυχο	KOMP 3	9	ΟΧΙ

Πίνακας 2. Ημερομηνία, περιοχή, απόσταση κάθε περιστατικού από ενεργή φωλιά Ασπροπάρη στην Κεντρική Ελλάδα και Θράκη.

Χάρτης 3. Περιπολίες και περιστατικά με δηλητηριασμένα δολώματα στην Κεντρική Ελλάδα.

Από τα ευρήματα που ήταν σε κατάλληλη κατάσταση (φρέσκο πτώμα) ελήφθησαν δείγματα από τους τοπικούς αγροτικούς κτηνιάτρους (σε εξαιρετικές περιπτώσεις δείγματα ελήφθησαν από ιδιώτη κτηνίατρο) και στάλθηκαν για τοξικολογική ανάλυση είτε απευθείας στο Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (δείγματα από Κεντρική Ελλάδα) είτε μέσω του Κέντρου Κτηνιατρικών Ιδρυμάτων Αθηνών (δείγματα Έβρου). Από τα πρώτα αποτελέσματα, έχουν ανιχνευτεί τρεις δραστικές ουσίες: το Endosulfan (οργανοχλωριωμένο εντομοκτόνο το οποίο έχει απαγορευτεί στην Ε.Ε. από το 2005 και στη χώρα μας από το 2006 καθώς ανήκει στην ίδια ομάδα με το DDT), το Carbofuran (ένα πολύ τοξικό εντομοκτόνο που ανήκει στην ομάδα των καρβαμιδικών εστέρων και η χρήση του απαγορεύεται σε όλη την ΕΕ) και το Methomyl, ένα πολύ τοξικό εντομοκτόνο που ανήκει στην ομάδα των καρβαμιδικών εστέρων και ενώ η χρήση του απαγορεύθηκε το 2008, εγκρίθηκε εκ νέου η χρήση του, τον Ιανουάριο του 2013. Επισημαίνεται ότι έχει επανεγκριθεί η χρήση του Methomyl σε υγρή μορφή (ΑΔΑ: ΒΕΥ2Β-Ο5Φ) και όχι σε σκευάσματα σκόνης, το οποίο παραμένει απαγορευμένο (Πίνακας 3). Όλες οι δραστικές αυτές ουσίες είναι ιδιαίτερα τοξικές για το περιβάλλον και τον άνθρωπο.

Χάρτης 4. Περιπολίες και περιστατικά με δηλητηριασμένα δολώματα στη Θράκη.

Ημερομηνία	ΖΕΠ	Περιοχή/Χωριό προέλευσης	Περιγραφή δείγματος	Αποτέλεσμα τοξικολογικής	Δραστική ουσία	Καθεστώς
10/3/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Αρνητικό		
10/3/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Θετικό	Endosulfan	Απαγορευμένο
4/4/2014	Δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	Κορνοφωλιά	Στόμαχος σκύλου	Θετικό	Carbofuran	Απαγορευμένο
5/4/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Θετικό	Endosulfan	Απαγορευμένο
6/4/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Θετικό	Endosulfan	Απαγορευμένο
17/4/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Θετικό	Endosulfan	Απαγορευμένο
17/5/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Θετικό	Methomyl	Νόμιμο
17/5/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Στόμαχος γάτας	Αρνητικό		
22/5/2014	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι Καλαμπάκας	Στόμαχος σκύλου	Αρνητικό		
29/8/2014	Κοιλάδα Κομφάτου	Ίασμος	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Θετικό	Endosulfan	Απαγορευμένο
26/11/2014	Κοιλάδα Κομφάτου	Ίασμος	Στόμαχος σκύλου, εμετός του πτηνό, Οστά	Θετικό	Carbofuran	Απαγορευμένο

Πίνακας 3. Αποτελέσματα των τοξικολογικών αναλύσεων

Περιστατικά δηλητηρίασης

Παρακάτω ακολουθεί αναλυτική περιγραφή κάθε περιστατικού δηλητηρίασης.

Θράκη

Νέα Σάντα 01/04/2014

- Ειδοποίηση: Κτηνοτρόφοι της Νέας Σάντας, οι οποίοι έχασαν τα τσοπανόσκυλα τους, στις αρχές Μαρτίου.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς.
- Ευρήματα: Εντοπίστηκε ένα κυνηγόσκυλο κοντά στο χωματόδρομο (Χάρτης 5 & Παράρτημα Ια), το οποίο ήταν σε πλήρη σήψη (το πτώμα θάφτηκε).
- Δολώματα: Όχι. Πολύ πιθανόν να ήταν κυάνιο. Ένας κτηνοτρόφος βρήκε ένα δόλωμα (ένα κομμάτι λίπος με κάψουλα μέσα).

- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Περιφερειακή Ενότητα Ροδόπης, Δ/ση Περιβάλλοντος και Υδροοικονομίας, Διεύθυνση Δασών Ροδόπης, Δασονομείο Σαπών, Δ/ση Κτηνιατρικής Ροδόπης, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σαπών.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 3,2 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη της Νέας Σάντας, ο οποίος την ίδια μέρα παρατηρήθηκε στην περιοχή της φωλιάς.

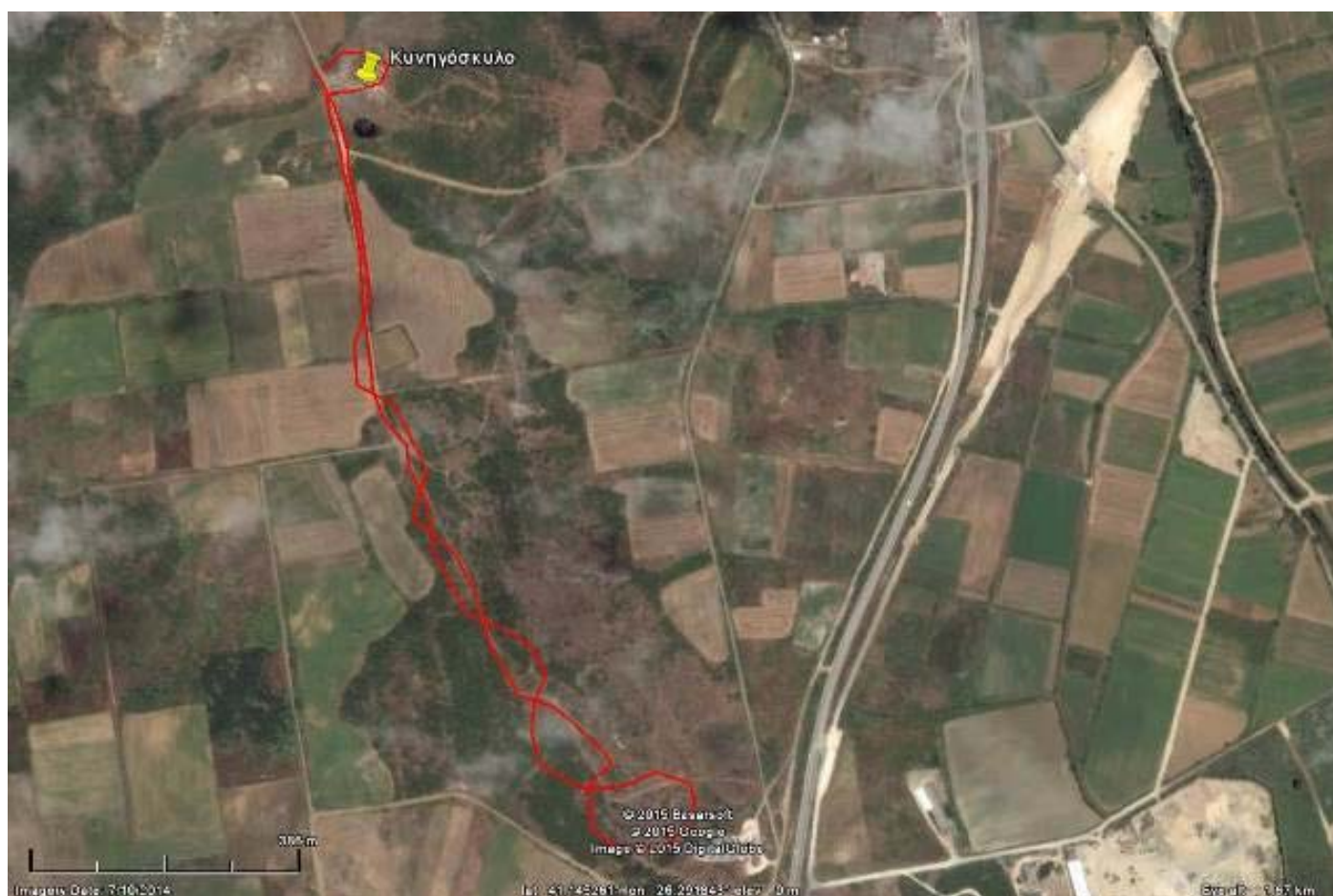
Χάρτης 5. Περιπολία (3.2 χλμ) στη Νέα Σάντα στις 01/04/2014.

Κορνοφωλιά 04/04/2014

- Ειδοποίηση: Κάτοικοι της Κορνοφωλιάς. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των κατοίκων, τους τελευταίους δύο μήνες θανατώθηκαν από φύλλες, επτά αδέσποτα και δεσποζόμενα σκυλιά και τέσσερις γάτες.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αδέσποτων σκυλιών.
- Ευρήματα: Αρχικά στις 3 Απριλίου, η ομάδα του WWF περισυνέλλεξε από τον οικισμό ένα δηλητηριασμένο σκυλί (Παράρτημα Ιβ) που είχε πεθάνει στις 2 Απριλίου με συμπτώματα δηλητηρίασης. Το σκυλί ήταν αδέσποτο και το τάζαν οι περίοικοι, ενώ αναφέρθηκε ότι είχε κάνει ζημιές σε κότες. Μεταφέρθηκε στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου για τη συλλογή δείγματος και την αποστολή του για τοξικολογική ανάλυση (το πτώμα θάφτηκε από το Δήμο Σουφλίου). Επειδή οι κάτοικοι του χωριού ανέφεραν ότι τους τελευταίους δύο μήνες έχουν δηλητηριαστεί αδέσποτα και δεσποζόμενα σκυλιά και γάτες, στις 4 Απριλίου το πρωί, η ΟΣ επισκέφθηκε το σημείο όπου απορρίπτονται μπάζα πάνω από τον οικισμό, λόγω της συνήθειας κατοίκων των χωριών να απορρίπτουν νεκρά ζώα σε χωματερές. Εντοπίστηκε ένα κυνηγόςκυλο (Χάρτης 6 & Παράρτημα Ιβ) το οποίο μεταφέρθηκε στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου, αλλά λόγω της κατάστασης του ζώου, δεν κατέστη δυνατή η συλλογή δείγματος για τοξικολογική

ανάλυση. Το νεκρό ζώο οδηγήθηκε και πάλι στο αμαξοστάσιο του Δήμου για να ταφεί με ασφάλεια στη χωματερή.

- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Ναι. Μήνυση κατά αγνώστου στο Αστυνομικό Τμήμα Σουφλίου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δήμος Σουφλίου, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου, Δασαρχείο Σουφλίου, Δ/ση Δασών Έβρου, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, Αστυνομικό Τμήμα Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Carbofuran.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 9 χλμ.

Χάρτης 6. Περιπολία (2.3 χλμ) στην Κορνοφωλιά στις 04/04/2014.

Νέα Σάντα-Νικητές 09/04/2014

- Ειδοποίηση: Τηλεφωνική ενημέρωση στις 7/4/2014 από κτηνοτρόφους της περιοχής Νέας Σάντας, ότι δυο κυνηγόςκυλα χάθηκαν σε συγκεκριμένη περιοχή κοντά στο χωριό Νικητές.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς.
- Ευρήματα: Ένα κυνηγόςκυλο (Χάρτης 7 & Παράρτημα Ιγ) το οποίο μεταφέρθηκε στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου, αλλά λόγω της κατάστασης του ζώου, δεν κατέστη δυνατή η συλλογή δείγματος για τοξικολογική ανάλυση.
- Δολώματα: Όχι.

- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Διεύθυνση Δασών Ροδόπης, Δασονομείο Σαπών, Δ/ση Κτηνιατρικής Ροδόπης, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σαπών, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σαπών.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 4 χλμ.

Χάρτης 7. Περιπολία (4.8 χλμ) στη Νέα Σάντα-Νικητές στις 09/04/2014.

Λαγυνά 11/04/2014

- Ειδοποίηση: Ένας κυνηγός της περιοχής, ο οποίος υποστήριξε ότι σε ένα σημείο εντόπισε δολώματα (αυτιά από γουρούνι).
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς.
- Ευρήματα: Ένα τσοπανόσκυλο, το οποίο ήταν σε πλήρη σήψη (το πτώμα θάφτηκε από το Δήμο Σουφλίου) (Χάρτης 8 & Παράρτημα Ιδ).
- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Δήμος Σουφλίου, Δασαρχείο Σουφλίου, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 9.8 χλμ.

Χάρτης 8. Περιπολία (3.6 χλμ) στα Λαγυνά στις 11/04/2014.

Πέπλος 26-27/05/2014

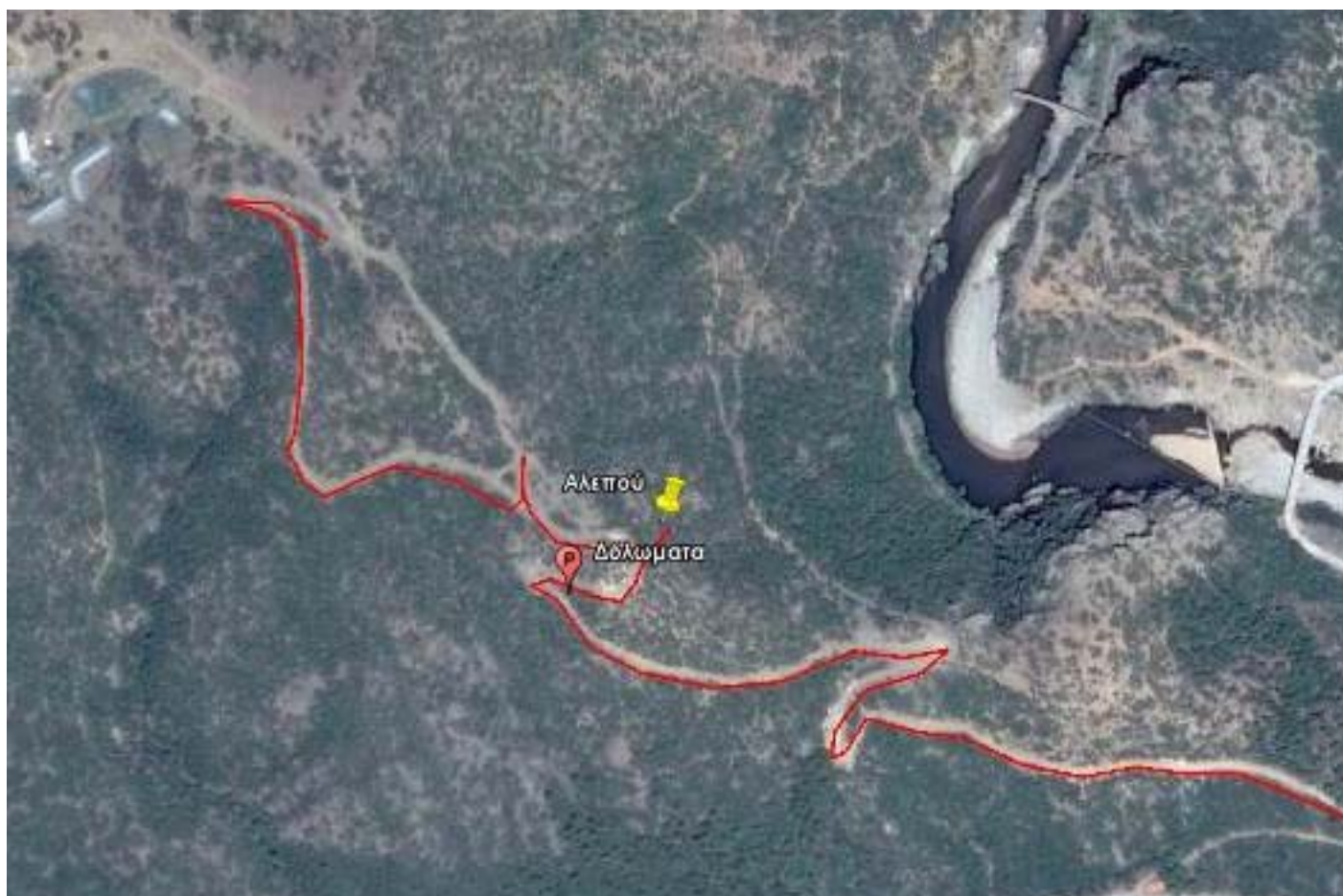
- Ειδοποίηση: Τηλεφωνική ενημέρωση στις 25/5/2014 από τον κτηνοτρόφο της περιοχής Πέπλου, ο οποίος έχασε τρία τσοπανόσκυλα στην περιοχή, πλησίον και δυτικά του χωριού Πέπλος στις 10/5/2014.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς.
- Ευρήματα: Στις 26/05/2014 εντοπίστηκαν δύο τσοπανόσκυλα και μια αλεπού και την επομένη στις 27/05/2014 εντοπίστηκε ένα τσοπανόσκυλο και μια αλεπού (Παράρτημα Ιε). Δεν εντοπίστηκαν δηλητηριασμένα δολώματα, αλλά κατά μήκος του δρόμου βρέθηκαν και τις δύο ημέρες γάντια μιας χρήσεως. Συγκεκριμένα, σε δύο νεκρές αλεπούδες βρέθηκαν και δύο γάντια σε κοντινή απόσταση (Χάρτης 9 & Παράρτημα Ιε).
- Δολώματα: Όχι. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν από τους ντόπιους στην περιοχή είχαν τοποθετηθεί φόδες για αλεπούδες, πιθανότατα κυανίου.
- Μήνυση: Μήνυση κατά αγνώστου στο Αστυνομικό Τμήμα Φερών.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Σουφλίου, Αγροτικό Κτηνιατρείο Φερών, Δ/νση Δασών Έβρου, Δ/νση Κτηνιατρικής Έβρου, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, Αστυνομικό Τμήμα Φερών.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι. Τα ευρήματα ήταν σε προχωρημένη σήψη και απέκλειαν την όποια πιθανότητα για συλλογή δείγματος προς τοξικολογική ανάλυση. Συλλέχθηκαν και θάφτηκαν με ασφάλεια μακριά από τον οικισμό.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 18 χλμ.

Χάρτης 9. Περιπολία (6.7 χλμ) στον Πέπλο στις 26-27/05/2014.

Ίασμος 29/08/2014

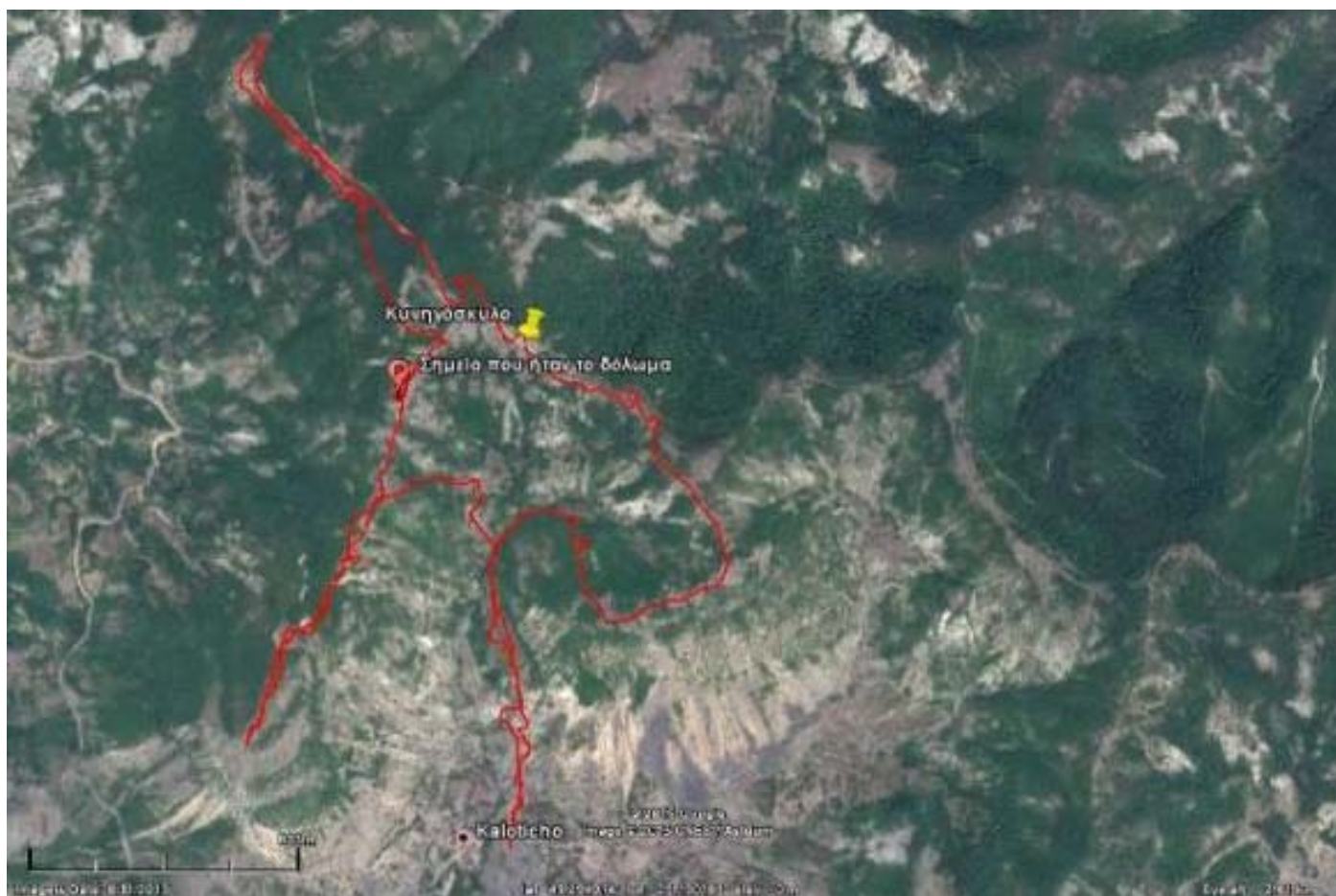
- Ειδοποίηση: Τηλεφωνική ενημέρωση το φύλακα της φωλιάς του Ασπροπάρη στον Κομψάτο στις 28/8/2014, του οποίου την ίδια ημέρα δηλητηριάστηκε ο σκύλος του σε συγκεκριμένη περιοχή πλησίον του χωριού Ιάσμου.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Θανάτωση κυνηγετικών σκύλων/αντεκδικήσεις κυνηγών.
- Ευρήματα: Μια αλεπού και δηλητηριασμένα δολώματα (Χάρτης 10 & Παράρτημα Ιζ).
- Δολώματα: Ναι. Πέντε δολώματα (Χάρτης 10 & Παράρτημα Ιζ).
- Μήνυση: Μήνυση κατά αγνώστου στο Αστυνομικό Τμήμα Ιάσμου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δ/ση Δασών Ροδόπης, Δασονομείο Ιάσμου, Αστυνομικό Τμήμα Ιάσμου, Δ/ση Κτηνιατρικής Ροδόπης, Αγροτικό Κτηνιατρείο Κομοτηνής.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Τα ευρήματα μεταφέρθηκαν στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Κομοτηνής για συλλογή δείγματος και αποστολή τους.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Endosulfan.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 11 χλμ.

Χάρτης 10. Περιπολία (2.0 χλμ) στον Ίασμο στις 29/08/2014.

Καλότυχο 26/11/2014

- Ειδοποίηση: Κυνηγοί από τον Ίασμο οι οποίοι έχασαν δύο σκυλιά στην περιοχή πλησίον του χωριού Καλότυχο. Ο ένας σκύλος βρέθηκε, ο άλλος όχι. Επίσης οι ίδιοι εντόπισαν και το δόλωμα που ήταν υπολείμματα από ένα κασίκι, το οποίο στη συνέχεια το έκαψαν.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος λύκου.
- Ευρήματα: Ένα κυνηγόσκυλο.
- Δολώματα: Όχι. Οι ίδιοι κυνηγοί είχαν κάψει το δόλωμα (ολόκληρο ζώο), όμως εντοπίστηκε το σημείο που τοποθετήθηκε το δόλωμα με πολλά νεκρά σαρκοφάγα έντομα, κάποια σκορπισμένα κόκκαλα και ένα μικρό πτηνό (Φανέτο, *Carduelis cannabina*) που πολύ πιθανόν να έφαγε κάποια από τα νεκρά έντομα (στάλθηκαν για τοξικολογικές αναλύσεις).
- Μήνυση: Μήνυση κατά αγνώστου στο Δασαρχείο Ξάνθης.
- Ειδοποιήθηκαν: Αγροτικό Κτηνιατρείο Ξάνθης, Δασαρχείο Ξάνθης, Δ/νση Δασών Ροδόπης, Δασονομείο Ιάσμου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Τα ευρήματα μεταφέρθηκαν στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Ξάνθης για συλλογή δείγματος και αποστολή τους.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Carbofuran.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 9 χλμ, παράλο που οι Ασπροπάρηδες εκείνη την περίοδο ήταν στην Αφρική, αυτή η περιοχή χρησιμοποιείται τακτικά από Όρνια (μια αναπαραγωγική αποικία στους ίδιους βράχους με τη φωλιά του Ασπροπάρη) και Μαυρόγυπες που έρχονται από το δάσος Δαδιάς για εύρεση τροφής.

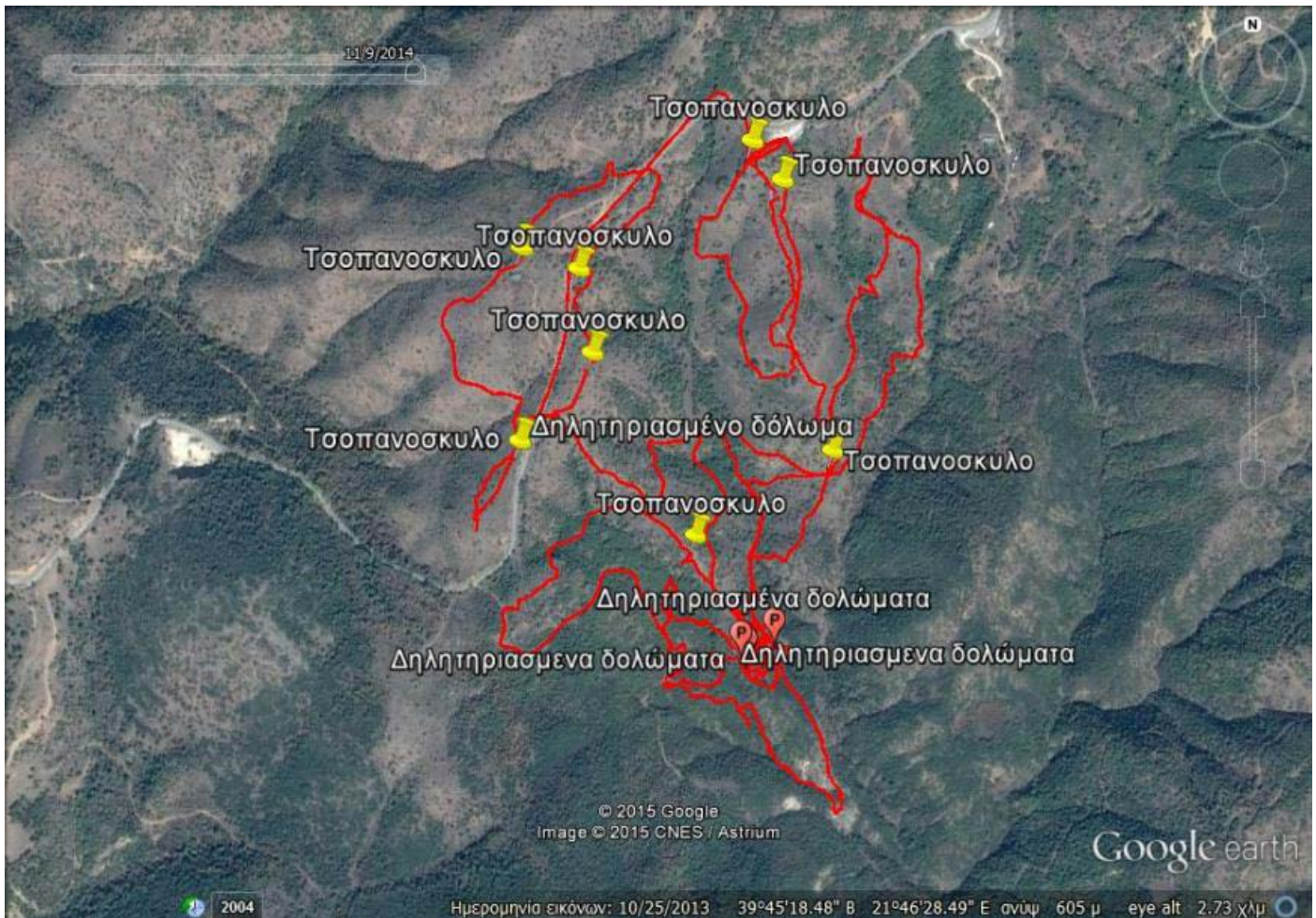
Χάρτης 11. Περιπολία (7.0 χλμ) στο Καλότυχο στις 26/11/2014.

Κεντρική Ελλάδα

Καλοχώρι Καλαμπάκας 10, 13, 19/3 & 5, 6, 17/4 2014

- Ειδοποίηση: Τηλεφωνική ενημέρωση από τη Δασική Υπηρεσία και τον αρμόδιο στην περιοχή Δασοφύλακα. Σε συνέχεια της πρώτης επίσκεψης υπήρχε διαρκής επικοινωνία με κτηνοτρόφους της περιοχής.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες.
- Ευρήματα: Στις 10/3 εντοπίστηκαν τέσσερα τσοπανόσκυλα, εκ των οποίων για τα δυο υποδείχτηκε η θέση τους από έναν τοπικό κτηνοτρόφο, ενώ τα άλλα δυο εντοπίστηκαν από τον ειδικά εκπαιδευμένο γι' αυτό το σκοπό, σκύλο. Στις 13/3 εντοπίστηκε ένα επιπλέον τσοπανόσκυλο και στις 19/3 άλλα τρία (Χάρτης 12 & Παράρτημα Ιη). Λόγω της δυσκολίας πρόσβασης της περιοχής και της προχωρημένης αποσύνθεσης των δηλητηριασμένων ζώων δεν ελήφθησαν δείγματα. Όλα τα δηλητηριασμένα ζώα θάφτηκαν και καλύφθηκαν με ασβέστη για να αποφευχθεί η δευτερογενής δηλητηρίαση άλλων ζώων. Κάποια από τα νεκρά ζώα θάφτηκαν με τη συνδρομή του δήμου Καλαμπάκας με τη χρήση χωματουργικού μηχανήματος ενώ όσα δεν μπορούσαν να μετακινηθούν θάφτηκαν επί τόπου.
- Δολώματα: Ναι, εντοπίστηκαν σε τρεις διαφορετικές θέσεις σε κοντινή απόσταση μεταξύ τους (Χάρτης 12 & Παράρτημα Ιη). Και στις τρεις περιπτώσεις είχε χρησιμοποιηθεί η ίδια «τεχνοτροπία» στην παρασκευή του δολώματος υποδεικνύοντας τον ίδιο δράστη. Κοντά στα δολώματα υπήρχαν νεκρά έντομα καθώς και μια άσπρη σκόνη στα χορτάρια. Τα δολώματα είχαν τοποθετηθεί σε βοσκότοπο, πάνω σε περάσματα κοπαδιών. Τα δολώματα απομακρύνθηκαν άμεσα από το περιβάλλον.
- Μήνυση: Όχι.

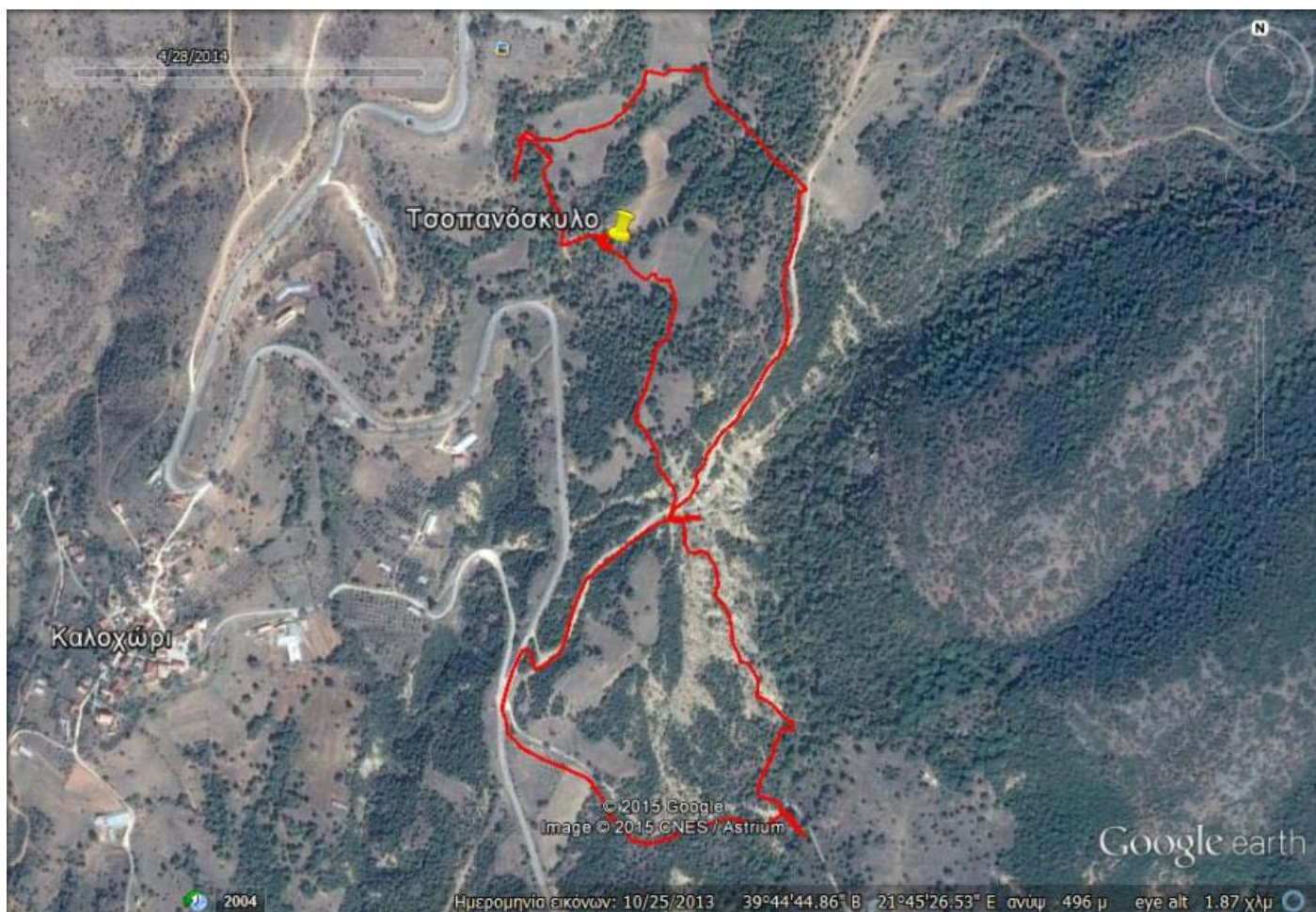
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Καλαμπάκας, Δήμος Καλαμπάκας, Αγροτικό κτηνιατρείο Καλαμπάκας, Αστυνομικό τμήμα Καλαμπάκας.
- Τοξικολογικές εξετάσεις: Ναι, μόνο για τα δηλητηριασμένα δολώματα. Τα δείγματα στάλθηκαν στο Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Αποτελέσματα: Endosulfan και στις τρεις περιπτώσεις δολωμάτων.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 10 χλμ.

Χάρτης 12. Περιπολίες (14 χλμ) στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 10, 13, 19/3/2014 & 5, 6, 17/4/2014.

Καλοχώρι Καλαμπάκας 28/4/2014

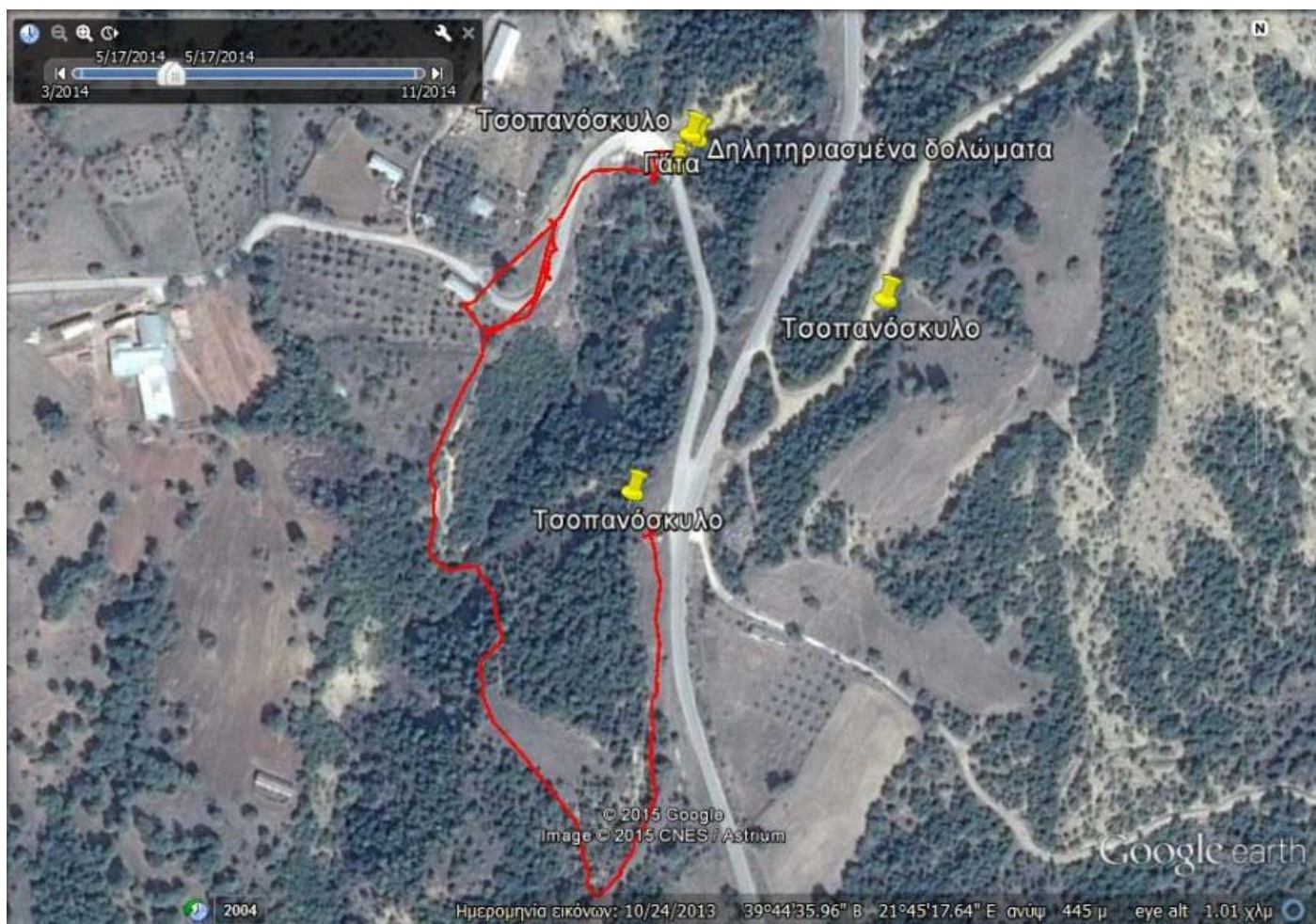
- Ειδοποίηση: Κτηνοτρόφος της περιοχής που τα τσοπανόσκυλα του έπεσαν θύμα δηλητηρίασης.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες.
- Ευρήματα: Ένα τσοπανόσκυλο που θάφτηκε επί τόπου (Χάρτης 13 & Παράρτημα Ιι). Δεν πραγματοποιήθηκε λήψη δείγματος λόγω της κακής κατάστασης του πτώματος. Άλλα δύο τσοπανόσκυλα του ίδιου κτηνοτρόφου είχαν βρεθεί νεκρά την προηγούμενη μέρα από τον ίδιο.
- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Καλαμπάκας, Αστυνομικό Τμήμα Καλαμπάκας.
- Τοξικολογικές εξετάσεις: Όχι.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 9 χλμ.

Χάρτης 13. Περιπολία (3.4 χλμ) στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 28/4/2014.

Καλοχώρι Καλαμπάκας 17/5/2014

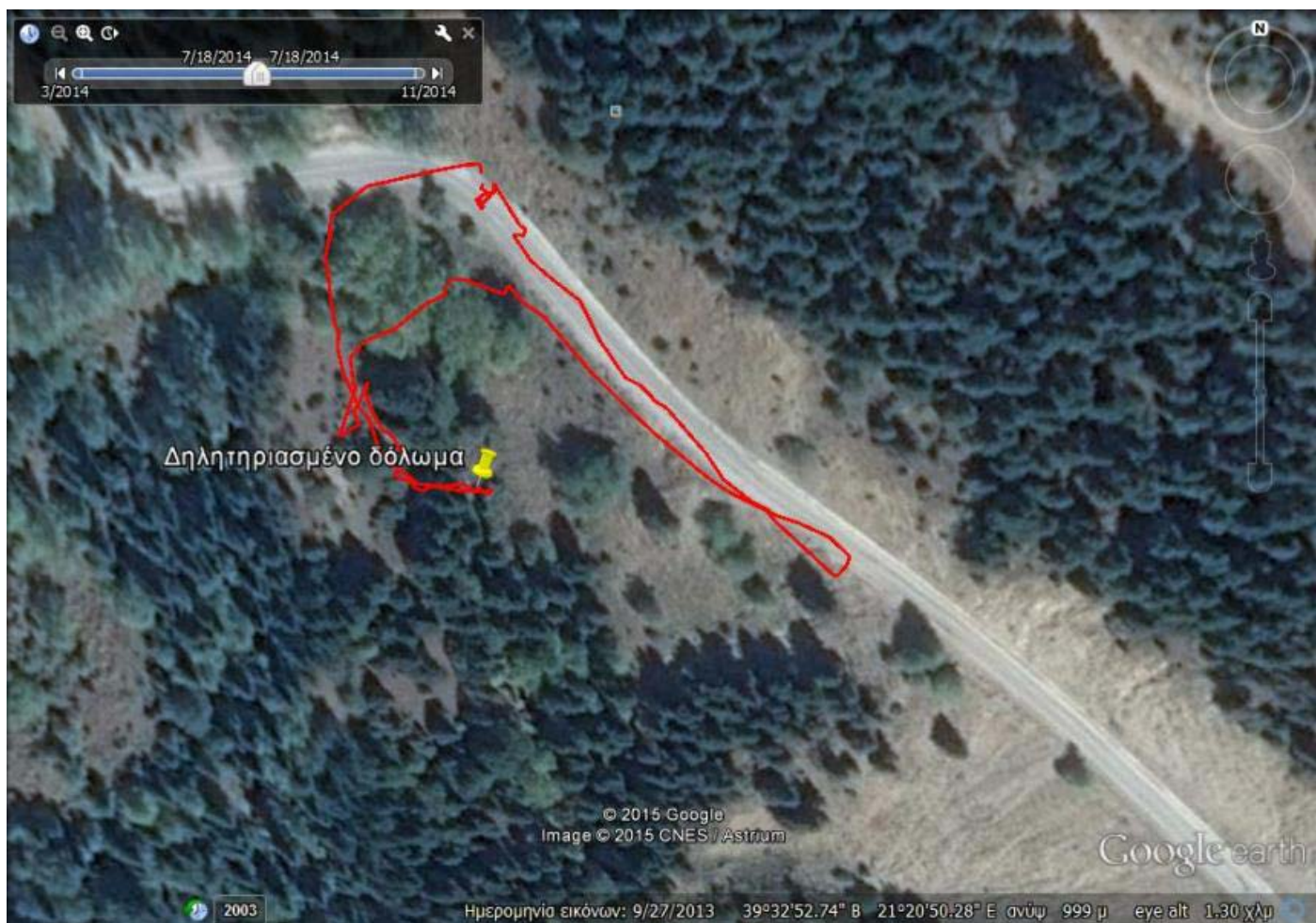
- **Ειδοποίηση:** Κτηνοτρόφος της περιοχής. Πρόκειται για τον ίδιο που είχε ειδοποιήσει για το περιστατικό δηλητηρίασης στις 28/4/2014.
- **Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων:** Προσωπικές αντιδικίες.
- **Ευρήματα:** Τρία τσοπανόσκυλα και ένας οικόσιτος γάτος (Χάρτης 14 & Παράρτημα Ικ). Από το ένα τσοπανόσκυλο και το γάτο αφαιρέθηκε το στομάχι από ιδιώτη κτηνίατρο για τη διεξαγωγή τοξικολογικής ανάλυσης.
- **Δολώματα:** Πέντε κομμάτια κρέατος και λίπος (Χάρτης 14 & Παράρτημα Ικ). Δίπλα στα δολώματα εντοπίστηκε πλαστική σακούλα που πιθανώς περιείχε τα δολώματα. Η σακούλα ήταν γεμάτη νεκρά έντομα. Τα δολώματα, η σακούλα καθώς και τα νεκρά έντομα απομακρύνθηκαν άμεσα από το περιβάλλον.
- **Μήνυση:** Όχι.
- **Ειδοποιήθηκαν:** Δασαρχείο Καλαμπάκας, Αστυνομικό Τμήμα Καλαμπάκας.
- **Τοξικολογικές εξετάσεις:** Ναι. Τα δείγματα (δολώματα καθώς και στομάχοι σκύλου και γάτας) στάλθηκαν στο Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
- **Αποτελέσματα:** Στα δολώματα ανιχνεύτηκε το Methomyl. Οι στομάχοι ήταν αρνητικοί σε κάποια ουσία, κάτι το οποίο πιθανότατα οφείλεται στην προχωρημένη σήψη και στο γεγονός ότι είχε παρέλθει αρκετό χρονικό διάστημα και το δείγμα δεν ήταν πλέον κατάλληλο για ανάλυση.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 9 χλμ.

Χάρτης 14. Περιπολία (1 χλμ) στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 17/5/2014.

Δέση Ασπροποτάμου 18/7/2014

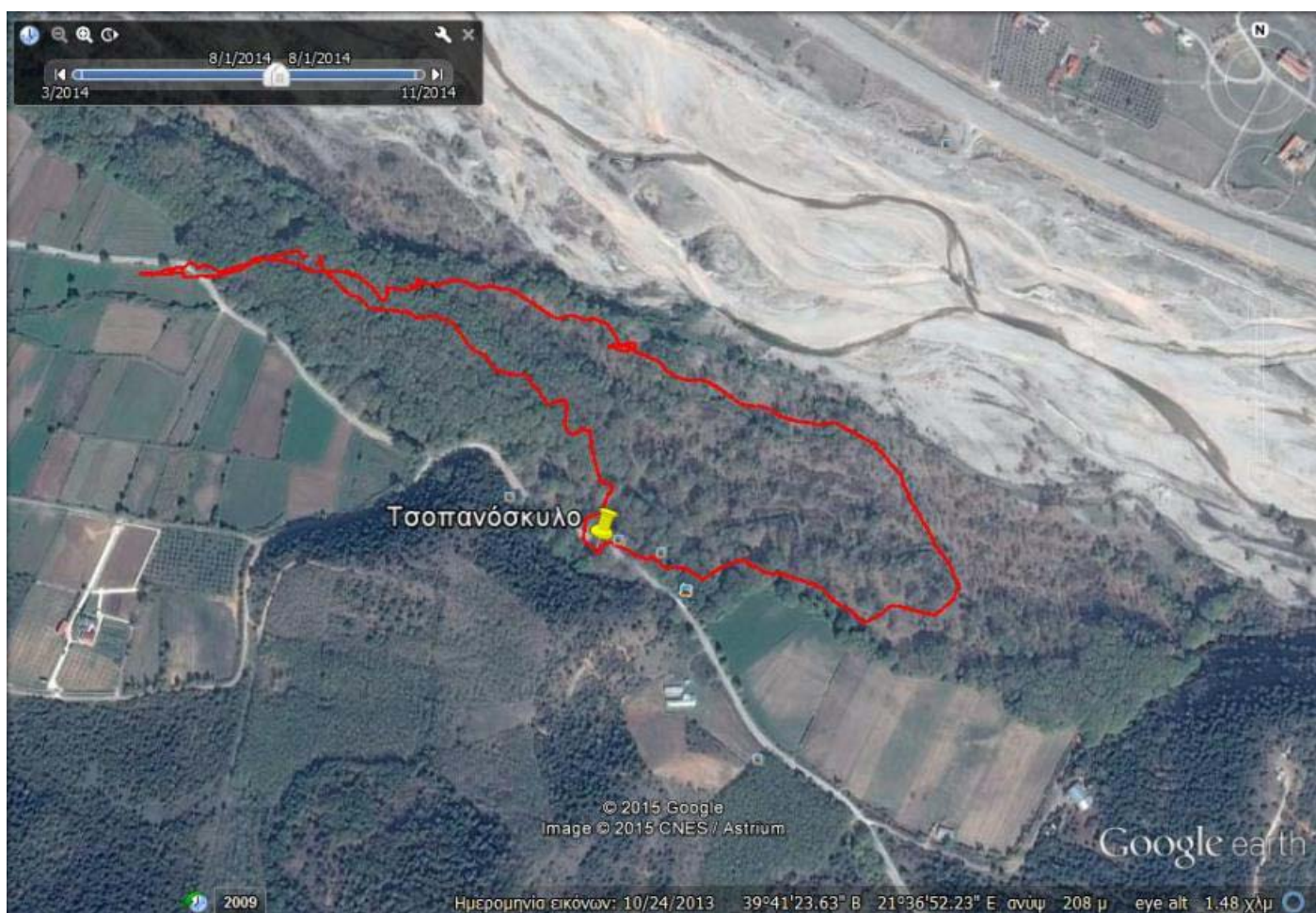
- Ειδοποίηση: Ιδιώτης κτηνίατρος.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος λύκου ή αρκούδας.
- Ευρήματα: Δεν βρέθηκαν νεκρά ζώα. Τοπικός κτηνοτρόφος είχε βρει τρία από τα τσοπανόσκυλα του νεκρά. Σε ένα από αυτά λήφθηκε δείγμα στομάχου από το αγροτικό κτηνιατρείο Πύλης.
- Δολώματα: Εντοπίστηκε ένα δόλωμα σε ρέμα (Χάρτης 15 & Παράρτημα Ιλ). Σύμφωνα με κτηνοτρόφο της περιοχής, το ρέμα χρησιμοποιείται ως πέρασμα αρκούδας. Το δόλωμα συλλέχθηκε και απομακρύνθηκε άμεσα από το περιβάλλον.
- Μήνυση: Ο παθών κτηνοτρόφος προέβη σε μήνυση κατά αγνώστου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Τρικάλων, Ομοσπονδιακή Θηροφυλακή Ζ'ΚΟΕ.
- Τοξικολογικές εξετάσεις: σε εξέλιξη.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 30 χλμ.

Χάρτης 15. Περιπολία (1 χλμ) στη Δέση Ασπροποτάμου στις 18/7/2014.

Διάβα Καλαμπάκας 1/8/2014

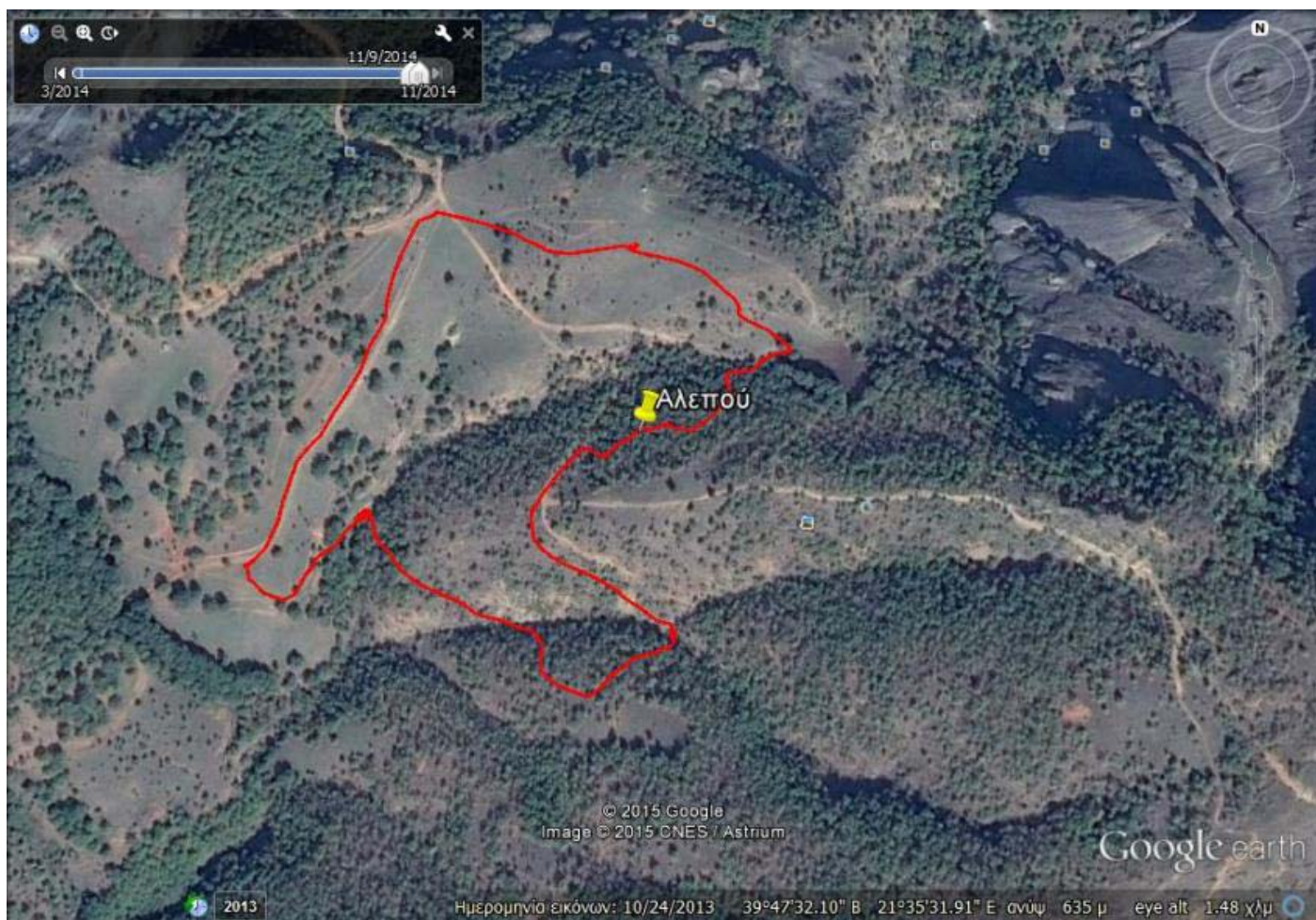
- Ειδοποίηση: ΜΜΕ ανέφεραν ότι ένας κτηνοτρόφος έχασε από δηλητηρίαση όλα τα τσοπανόσκυλά του.
- Πιθανή αιτία χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς
- Ευρήματα: Ένας νεκρός σκύλος σε προχωρημένη σήψη (Χάρτης 16 & Παράρτημα Ιμ).
- Δολώματα: Δεν εντοπίστηκαν δολώματα, πιθανώς τα τσοπανόσκυλα που δηλητηριάστηκαν, να είχαν τραφεί από το νεκρό ζώο και η δηλητηρίαση να επήλθε δευτερογενώς. Το νεκρό ζώο θάφτηκε επί τόπου και δεν λήφθηκαν δείγματα.
- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Καλαμπάκας.
- Τοξικολογικές εξετάσεις: Όχι.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 3 χλμ.

Χάρτης 16. Περιπολία (2.6 χλμ) στη Διάβα Καλαμπάκας στις 1/8/2014.

Γάβρος Καλαμπάκας 9/11/2014

- Ειδοποίηση: ΜΜΕ ανέφεραν ότι ένας κτηνοτρόφος έχασε από δηλητηρίαση έξι τσοπανόσκυλα του.
- Πιθανή αιτία χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες.
- Ευρήματα: Μία νεκρή αλεπού σε κοντινή απόσταση από το μαντρί του κτηνοτρόφου (Χάρτης 17 & Παράρτημα Iv). Τη διαχείριση του πτώματος ανέλαβε το Δασαρχείο Καλαμπάκας.
- Δολώματα: Δεν εντοπίστηκαν δηλητηριασμένα δολώματα.
- Μήνυση: Όχι.
- Τοξικολογικές εξετάσεις: Όχι.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 3 χλμ.

Χάρτης 17. Περιπολία (1.5 χλμ) στο Γάβρο Καλαμπάκας στις 9/11/2014

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δράση των Ομάδων Σκύλων για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων (εφεξής ΟΣ) συνέβαλε στη διαμόρφωση των παρακάτω συμπερασμάτων:

1. Ανάδειξη της έκτασης του φαινομένου των δηλητηριασμένων δολωμάτων (συχνότητα των περιστατικών, αριθμός των δηλητηριασμένων δολωμάτων που τοποθετούνται στη φύση σε συνάρτηση με τη γεωγραφική εγγύτητα τους με τις επικράτειες των Ασπροπάρηδων). Προκύπτει ότι πράγματι τα δηλητηριασμένα δολώματα συνιστούν κύρια απειλή για την επιβίωση των τελευταίων ατόμων του Ασπροπάρη και άλλων πτωματοφάγων ζώων στην Ελλάδα. Παρόλο που το 85% των περιστατικών εντοπίστηκαν εντός αναπαραγωγικής περιόδου, ευτυχώς κανένα από τα ενεργά ζευγάρια του Ασπροπάρη δεν επηρεάστηκε. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι τα δηλητηριασμένα ζώα ή/και δολώματα τα οποία εντοπίστηκαν κοντά και σε ενεργές φωλιές Ασπροπάρηδων εντοπίστηκαν και συλλέχθηκαν εγκαίρως με τη χρήση των ΟΣ.
2. Οι ΟΣ είναι μία πρωτοποριακή και αποτελεσματική δράση πρόληψης. Η έγκαιρη απομάκρυνση δηλητηριασμένων δολωμάτων και δηλητηριασμένων ζώων από την ύπαιθρο είναι ο πιο άμεσος και αποτελεσματικός τρόπος για τη μείωση του ρίσκου δηλητηρίασης. Επομένως, αυτή η δράση έχει πιθανώς σώσει πολλά πτωματοφάγα ζώα από ένα βέβαιο θάνατο, μεταξύ άλλων και του παγκοσμίως απειλούμενου Ασπροπάρη.
3. Τα ευρήματα των ΟΣ έχουν αποδείξει ότι το πρόβλημα της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων δεν είναι αποκλειστικά ένα πρόβλημα προστασίας της άγριας πανίδας. Η παράνομη αυτή πρακτική έχει σοβαρές επιπτώσεις στον άνθρωπο και την οικονομική του δραστηριότητα, αφού το 80% των δηλητηριασμένων ζώων που εντοπίστηκαν ήταν είτε τσοπανόσκυλα είτε κυνηγόσκυλα.
4. Έχει παρατηρηθεί ότι σε αρκετές περιπτώσεις, η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι πιο έντονη και με μεγαλύτερη συχνότητα σε συγκεκριμένες περιοχές (σ.σ. Καλοχώρι Καλαμπάκας) και πιθανώς οφείλεται σε μεμονωμένα άτομα που επανειλημμένα ασκούν αυτήν την παράνομη πρακτική.
5. Βάσει των ευρημάτων, οι κύριοι λόγοι χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων πιθανότατα ήταν: εξόντωση αλεπούς ή λύκου, έλεγχος των αδέσποτων σκύλων και προσωπικές αντιδικίες μεταξύ βοσκών ή/και κυνηγών. Τους ίδιους λόγους αναφέρει και μια πρόσφατη έρευνα για τη χρήση των δηλητηριασμένων δολωμάτων (Skartsi et al. 2014).
6. Τα δηλητηριασμένα δολώματα έχουν διάφορα χαρακτηριστικά που τα καθιστούν ιδιαίτερα επικίνδυνα για το περιβάλλον και τη δημόσια υγεία. Δύο από αυτά είναι η ανθεκτικότητά τους και το γεγονός ότι είναι παρασκευασμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να περνούν απαρατήρητα.
7. Οι τοξικολογικές αναλύσεις που διεξήχθησαν στα διάφορα δείγματα απέδειξαν τη χρήση παράνομων φυτοφαρμάκων (π.χ. Endosulfan) στην παρασκευή των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Η συχνότητα της χρήσης αυτών των φυτοφαρμάκων και η εξάπλωση της σε διάφορα μέρη της χώρας αποκαλύπτει την παράνομη διακίνηση απαγορευμένων φυτοφαρμάκων σε εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με στοιχεία του ευρωπαϊκού συνδέσμου φυτοπροστασίας (ECPA), το 10% τουλάχιστον των φυτοφαρμάκων που διακινούνται στην ΕΕ είναι παράνομα με την Ευγορο⁵ να ανεβάζει το ποσοστό αυτό σε 25% σε κάποια κράτη μέλη. Την ίδια στιγμή, ο τζίρος από την παράνομη πώληση φυτοφαρμάκων ξεπερνάει το ποσό των 500 εκατομμυρίων ευρώ και με βάση τα υπάρχοντα στοιχεία, το 80% των προϊόντων αυτών προέρχεται από την Κίνα. Σύμφωνα με τον Ελληνικό Σύνδεσμο Φυτοπροστασίας (Ε.ΣΥ.Φ) τα φυτοφάρμακα που εισάγονται παρανόμως από τρίτες χώρες, και συγκεκριμένα από Τουρκία, ΠΓΔΜ και Αλβανία, είναι κυρίως προϊόντα που έχουν αποσυρθεί εδώ και χρόνια τόσο στην ΕΕ όσο και στην Ελλάδα.
8. Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους, οι ΟΣ έχουν αντιμετωπίσει δυσκολίες στην απομάκρυνση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων από το περιβάλλον λόγω της σύγχυσης των αρμοδιοτήτων, της υποστελέχωσης των αρμόδιων υπηρεσιών (δασαρχεία, κτηνιατρικές υπηρεσίες, δήμοι κ.α.) και

5 <https://www.europol.europa.eu/content/press/europol-warns-growing-trade-counterfeit-pesticides-worth-billions-euros-year-1237>

της έλλειψης μίας τυποποιημένης διαδικασίας αντιμετώπισης των περιστατικών δηλητηρίασης ζώων. Ένα επίσης πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ΟΣ είναι όταν το δηλητηριασμένο ζώο είναι αδέσποτος σκύλος εκτός ορίων οικισμών, καθώς δεν ορίζεται ξεκάθαρα στο υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, η αρμοδιότητα της δασικής υπηρεσίας στη συλλογή άλλων ζώων, στην περιοχή ευθύνης της, πέραν αυτών της άγριας πανίδας.

9. Η υποστελέχωση του Κέντρου Κτηνιατρικών Ιδρυμάτων Αθηνών (ΚΚΙΑ) αποτελεί τροχοπέδη στη στοιχειοθέτηση των υποθέσεων δηλητηρίασης στο δικαστήριο. Η διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται κατά τον εντοπισμό ενός δηλητηριασμένου ζώου είναι ιδανικά η εξής: Συλλογή πτώματος επί τόπου από την αρμόδια αρχή, δασαρχεία αν είναι εκτός αστικού περιβάλλοντος, δήμοι αν είναι εντός. Μεταφορά στο αγροτικό κτηνιατρείο και συλλογή στομάχου από τον κτηνίατρο, στη συνέχεια αποστολή με ταχυμεταφορά (courier) στο ΚΚΙΑ, διενέργεια τοξικολογικής ανάλυσης των δειγμάτων και αποστολή των ευρημάτων στις αρμόδιες αρχές, οι οποίες και πρέπει να έχουν ήδη υποβάλλει καταγγελία στις εισαγγελικές αρχές, ώστε να πάρει η κάθε υπόθεση τον δρόμο της δικαιοσύνης. Ωστόσο, λόγω της υποστελέχωσης του ΚΚΙΑ και του μεγάλου όγκου δειγμάτων που αποστέλλονται σε αυτό για τη διενέργεια αναλύσεων για τον ιό της λύσσας, δυσχεραίνεται η αποστολή των δειγμάτων από τα κατά τόπους αγροτικά κτηνιατρεία και είτε δεν διενεργούνται οι τοξικολογικές αναλύσεις είτε αυτές δεν πραγματοποιούνται έγκαιρα. Δίχως τα αποτελέσματα των αναλύσεων αυτών, τα οποία αποτελούν αδιάσειστα στοιχεία εάν ο θάνατος του ζώου προήλθε από δηλητηρίαση ή όχι, οι υποθέσεις αυτές και να καταλήξουν στο δικαστήριο, δε θα είναι εφικτή η ισχυρή στοιχειοθέτηση τους.

ΜΕΤΡΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Βάσει των αποτελεσμάτων της δράσης των Ομάδων Σκύλων για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων (εφεξής ΟΣ) και τα προβλήματα που έχουν προκύψει κατά την υλοποίησή της, προτείνονται για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων τα ακόλουθα μέτρα:

1. Οι δράσεις για την καταπολέμηση της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων πρέπει αρχικά να στοχεύουν στην επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων. Εάν τα κίνητρα για την τοποθέτηση δηλητηριασμένου δολώματος μετριαστούν ή εξαλειφθούν τότε θα μειωθούν και τα περιστατικά δηλητηρίασης. Η εξάλειψη των κινήτρων είναι η καλύτερη πρόληψη.
2. Παρόλο που οι ΟΣ μπορούν να καλύψουν μεγάλες περιοχές, είναι αντικειμενικά αδύνατο να καλύψουν όλη την ύπαιθρο. Στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των ΟΣ θα μπορούσε να συμβάλει ένα **δίκτυο από «ενεργούς χρήστες της υπαίθρου»** που θα ενημερώνουν τις ΟΣ για περιστατικά στις περιοχές τους. Κατά αυτό τον τρόπο οι ΟΣ θα μπορούν να δουλεύουν στοχευμένα και να «καθαρίζουν» μία περιοχή το συντομότερο δυνατόν, μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες δηλητηρίασης. Αυτό το «δίκτυο χρηστών» ιδανικά θα αποτελείται από τις αρμόδιες υπηρεσίες και τους εμπλεκόμενους φορείς (δασαρχεία, δήμους, αγροτικά και ιδιωτικά κτηνιατρεία, θηροφυλακή κ.α.) αλλά και από χρήστες γης και πολίτες που δραστηριοποιούνται στην ύπαιθρο (κτηνοτρόφοι, κυνηγοί, κάτοικοι χωριών, ορειβάτες, περιπατητές κ.α.).
3. Κρίνεται απαραίτητη η **δημιουργία ενημερωτικού υλικού** που θα περιέχει σχετικές πληροφορίες για το πρόβλημα της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Οι ΟΣ διαθέτουν κατάλληλο πληροφοριακό υλικό για τον τρόπο επικοινωνίας με τις ΟΣ και το οποίο θα διανεμηθεί σε όλους τους παραπάνω ενδιαφερόμενους (Παράρτημα II). Επιπλέον, θα ήταν χρήσιμο να πραγματοποιηθούν **ενημερωτικές παρουσιάσεις** για τη δουλειά των ΟΣ σε αρμόδιες υπηρεσίες όπως τα δασαρχεία, τα αγροτικά κτηνιατρεία, αλλά και σε κυνηγετικούς, μελισσοκομικούς και αγροτοκτηνοτροφικούς συλλόγους.
4. Κρίνοντας από την ίδια εμπειρία των ΟΣ σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων στον εντοπισμό των δηλητηριασμένων δολωμάτων, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και το WWF Ελλάς συστήνουν ανεπιφύλακτα τη δημιουργία ΟΣ σε περισσότερες περιοχές ευαίσθητες για σπάνια είδη γυπών κ.λπ. Οι ΟΣ θα μπορούσαν να λειτουργούν και υπό την σκέπη της δασικής υπηρεσίας, των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και της θηροφυλακής.
5. Συστηματική φύλαξη της υπαίθρου για την αποθάρρυνση των επίδοξων δραστών, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου εντοπίζονται τα συχνότερα περιστατικά δηλητηρίασης. Βάσει του άρθρου 5Z της ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/23-2-2012 (ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012) «*Οι κατά τόπους αρμόδιες δασικές υπηρεσίες μεριμνούν με ενημερωτικές εκστρατείες και με τακτικούς επιτόπιους ελέγχους για τον εντοπισμό της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων*». Στο έργο των δασαρχείων μπορούν να συμβάλλουν οι Φορείς Διαχείρισης των Εθνικών Πάρκων και η Θηροφυλακή θέτοντας τον έλεγχο της υπαίθρου για παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων στον ετήσιο προγραμματισμό φύλαξής τους μαζί με τις λοιπές λαθραίες πράξεις, όπως λαθροϋλοτομίες, λαθροθηρία κ.λπ.
6. Ενεργή εμπλοκή των αρμόδιων φορέων (δασαρχεία, κτηνιατρική υπηρεσία, ΟΤΑ) για την ασφαλή ταφή των δηλητηριασμένων ζώων μιας και σε ελάχιστες περιοχές της Ελλάδας υπάρχουν ειδικοί χώροι καταστροφής επικίνδυνων οργανικών υλικών μέσω καύσης. Οδηγίες για την ασφαλή ταφή δηλητηριασμένων δολωμάτων ζωικών ιστών παρέχονται στην εγκύκλιο με αριθ. πρωτ: 2967/33905-13.3.2014 του ΥΠΑΠΕΝ με τίτλο «*Ενημέρωση του κοινού για τα γεωργικά φάρμακα και την αντιμετώπιση περιπτώσεων δηλητηριασμένων δολωμάτων από τη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών*»⁶.
7. Η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι έγκλημα που διώκεται αυτεπάγγελτα, που

6 http://www.minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/Georgika_Farmaka/elencoi/Diaxeirish_Dhlhthriasmewnwn_Dolomatwn.pdf

σημαίνει ότι οποιοσδήποτε λάβει γνώση αυτού του εγκλήματος με οποιοδήποτε τρόπο (δηλαδή ως αυτόπτης ή αυτήκοος μάρτυρας) έχει δικαίωμα να το καταγγείλει στις αρμόδιες διωκτικές αρχές. Αυτές οφείλουν να προχωρήσουν σε έρευνα ακόμα και σε περίπτωση καταγγελίας κατ' αγνώστων, πριν διαβιβάσουν τη δικογραφία στον εισαγγελέα. Παράλληλα οι αρχές θα πρέπει να αιτηθούν τη διενέργεια τοξικολογικής ανάλυσης, ώστε να διαπιστωθεί το δηλητήριο που έχει χρησιμοποιηθεί και να συμπεριληφθεί η έκθεση με τα ευρήματα στο φάκελο της δικογραφίας.

8. Στελέχωση με το απαραίτητο προσωπικό και τον αντίστοιχο εξοπλισμό του ΚΚΙΑ, ώστε να καλύπτει για τη διενέργεια των τοξικολογικών αναλύσεων μια ευρύτερη γκάμα δηλητηρίων και τις ανάγκες όλης της ελληνικής επικράτειας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε πολύ όλους τους κάτωθι φορείς και κατοίκους που με τη δική τους πρωτοβουλία και συνδρομή είτε λάβαμε γνώση περιστατικών δηλητηριασμένων δολωμάτων είτε συνέβαλαν αναλόγως της αρμοδιότητάς τους στη διαχείριση των περιστατικών, στην αποστολή δειγμάτων για τοξικολογική ανάλυση, στην ασφαλή ταφή των δηλητηριασμένων δειγμάτων και στην υποβολή μηνύσεων κατά αγνώστου:

Έβρος:

Δασαρχείο Σουφλίου, Διεύθυνση Δασών Ροδόπης, Δασονομεία Σαπών και Ιάσμου, Δασαρχείο Ξάνθης, Αγροτικά Κτηνιατρεία Σουφλίου, Κομοτηνής και Ξάνθης, Αστυνομικά Τμήματα Σουφλίου, Φερών και Ιάσμου, Δήμο Σουφλίου.

Επίσης τους κυνηγούς, κτηνοτρόφους και κατοίκους Ιάσμου, Νέας Σάντας, Πέπλου, Τυχερού, Λύρας, Κορνοφωλιάς, Σουφλίου.

Κεντρική Ελλάδα:

Δασαρχείο Καλαμπάκας, Δασαρχείο Τρικάλων, Αγροτικό Κτηνιατρείο Καλαμπάκας, Δήμο Καλαμπάκας, Αστυνομικό Τμήμα Καλαμπάκας, Κυνηγετικό Σύλλογο Καλαμπάκας, Κυνηγετικό Σύλλογο Πύλης.

Επίσης όλους τους ανθρώπους της υπαίθρου στην περιοχή των Χασίων – Αντιχασίων και Κόζιακα (κτηνοτρόφοι, κυνηγοί, αγρότες, κάτοικοι χωριών) για την στενή και πολύ πρόθυμη συνεργασία τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Andevski, J. 2013. Vulture Conservation in the Balkan Peninsula and Adjacent Regions: 10 Years of Vulture Research and Conservation. Vulture Conservation Foundation, Skopje. 40 pp.
- Baumgart, W. 2001. Europas Geier: Flugriesen im Aufwind. AULA-Verlag. Wiebelsheim.
- BirdLife International 2015. Neophron percnopterus. In: IUCN 2015. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2015.3.1. < www.birdlife.org/datazone/userfiles/file/Species/erlob/summarypdfs/22695180_neophron_percnopterus.pdf, πρόσβαση στις 26.04.2015>
- Cramp, S. & Simmons, K. (eds.) 1980. The birds of the western Palearctic. Vol. 2, Oxford University press, Oxford.
- Del Hoyo, J., Elliott, A. & Sargatal, J. (eds.) 1994. Handbook of the Birds of the World. Vol. 2. Lynx Edicions, Barcelona.
- Dobrev, D. and Stoychev, S. 2013. Vulture conservation in Bulgaria. In: Papazoglou, C. Charalambous, C. (Eds.) Proceedings of the Griffon Vulture Conference, 6-8 March 2013, Llmassol. Cyprus, BirdLife Cyprus. pp. 38-52.
- Boletín informativo sobre Geodiversidad y Biodiversidad de Andalucía. 2015, <http://www.juntadeandalucia.es/medioambiente/portal_web/web/servicios/centro_de_documentacion_y_biblioteca/fondo_editorial_digital/revistas_boletines/geobio/boletin_geobio_41_especial_unidad_canina.pdf, πρόσβαση στις 06.03.2015>
- Jensen, P. 2007. The Behavioural Biology of Dogs. Cabi Publishing, 276 pp.
- Κορμπέτη Μ. & Πολίτης Γ. (συντ.) 2012. Προτάσεις περιβαλλοντικών οργανώσεων και φορέων για την αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, WWF Ελλάς, Άνιμα, Αρκτούρος, Καλλιστώ και Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτη, Αθήνα.
- Kret, E. 2013. Egyptian Vulture Monitoring in Thrace in 2013. Annual Technical Report, pp. 34. WWF Greece, Athens.
- Miklosi, A. 2014. Dog Behaviour, Evolution, and Cognition. Second edition, Oxford University Press, 400 pp.
- Parejo Garcia, J. 2013. "Arcon Method" summary. Animal and Veterinary Sciences 1 (6):51-59.
- PAU, 2015. <www.escapula.com, πρόσβαση στις 15.03.2015>.
- Saravia, V. 2014. Egyptian vulture Monitoring in Northern, Central and Western Greece. 2012-2013 Report. Hellenic Ornithological Society, Athens, Greece.
- Skartsi Th., Dobrev V., Opper S., Kafetzis A., Kret E., Karampatsa R., Saravia V., Bounas T., Vavylis D., Sidiropoulos L., Arkumarev V., Dyulgerova S. and Nikolov S.C. 2014. Assessment of the illegal use of poison in the Egyptian vulture project sites in Greece and Bulgaria for the period 2003-2012. Technical report, WWF Greece, Athens. LIFE+ project "The Return of the Neophron" LIFE10 NAT/BG/000152 (Preparatory Action A3).
- Velevski, M., Nikolov, S. C., Hallmann, B., Dobrev, V., Sidiropoulos, L., Saravia, V., Tsiakiris, R., Arkumarev, V., Galanaki, A., Kominos, T., Stara, K., Kret, E., Grubač, B., Lisičanec, E., Kastritis, T., Vavylis, D., Topi, M., Hoxha, B. & Opper, S. 2015. Population decline and range contraction of the Egyptian Vulture Neophron percnopterus on the Balkan Peninsula. BirdConservationInternational 25 :1-11.
- Γεωργιάδης Λ., Μπαξεβάνη Κ., Ξηρουχάκης Σ., Προμπονάς Μ., Σακελλάρη Μ., Infante S. και Machado C. (2015). Συνοπτική Παρουσίαση Προγράμματος LIFE09 NAT/ES/000533: «Καινοτόμες Δράσεις για την Αντιμετώπιση της Παράνομης Χρήσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων σε Μεσογειακές Περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Οκτώβριος 2010 – Οκτώβριος 2014. Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, Ηράκλειο, Ιανουάριος 2015.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ I

Παράρτημα Ια. Φωτογραφίες με νεκρό κυνηγόσκυλο που εντοπίστηκε στη Νέα Σάντα στις 1/4/2014.

Παράρτημα Ιβ. Φωτογραφίες με νεκρά σκυλιά που εντοπίστηκαν στην Κορνοφωλιά στις 3-4/4/2014.

Νεκρός σκύλος (Κορνοφωλιά 02/04/2014)

Νεκρός σκύλος σε προχωρημένη σήψη (Κορνοφωλιά 04/04/2014)

Παράρτημα Ιγ. Φωτογραφίες με νεκρό σκυλί που εντοπίστηκε στη Νέα Σάντα-Νικιτές στις 9/4/2014.

Παράρτημα Ιδ. Φωτογραφία με νεκρό σκυλί σε προχωρημένη σήψη που εντοπίστηκε στα Λαγυνά στις 11/4/2014.

Παράρτημα Ιε. Φωτογραφίες με νεκρά σκυλιά και αλεπού σε προχωρημένη σήψη καθώς και γάντια μιας χρήσης που εντοπίστηκαν στον Πέπλο στις 26-27/5/2014.

Γάντι μιας χρήσης

Παράρτημα Ιζ. Φωτογραφίες με νεκρή αλεπού και δηλητηριασμένα δολώματα που εντοπίστηκαν στον Ίασμο στις 28/8/2014.

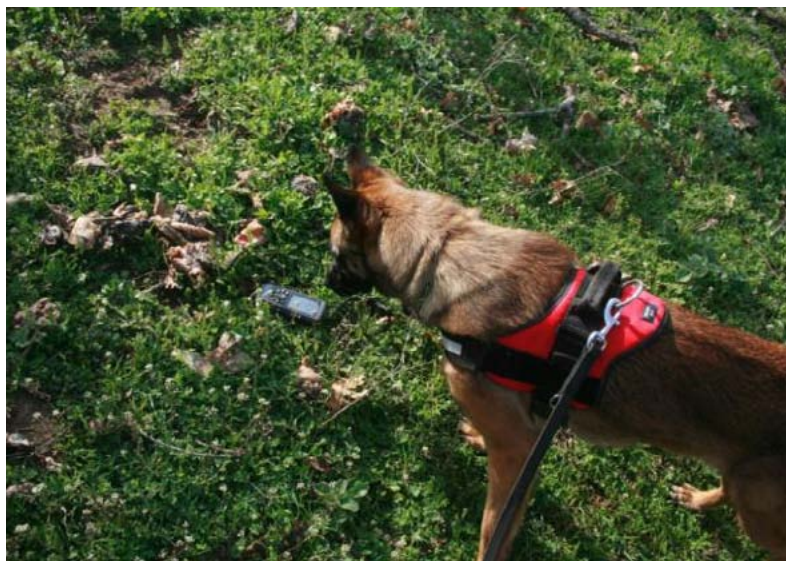
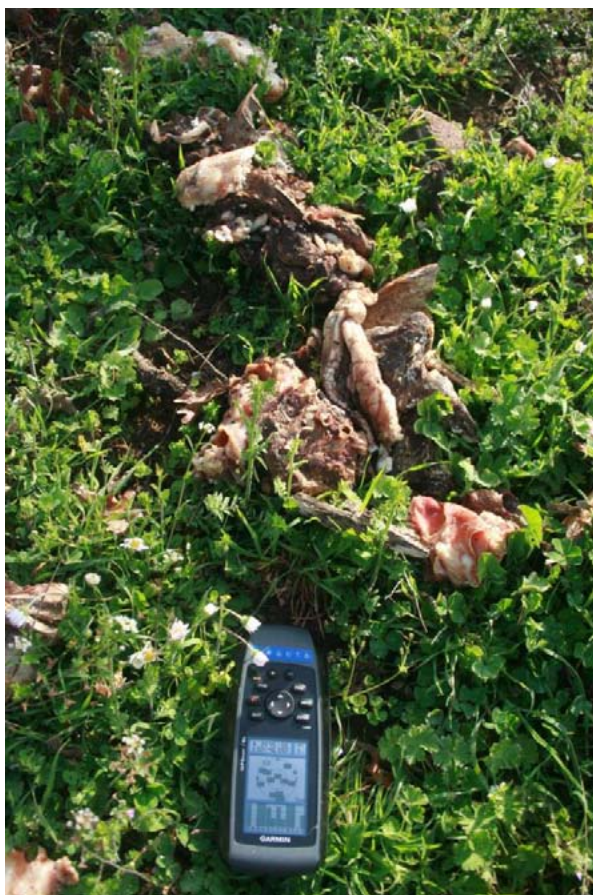

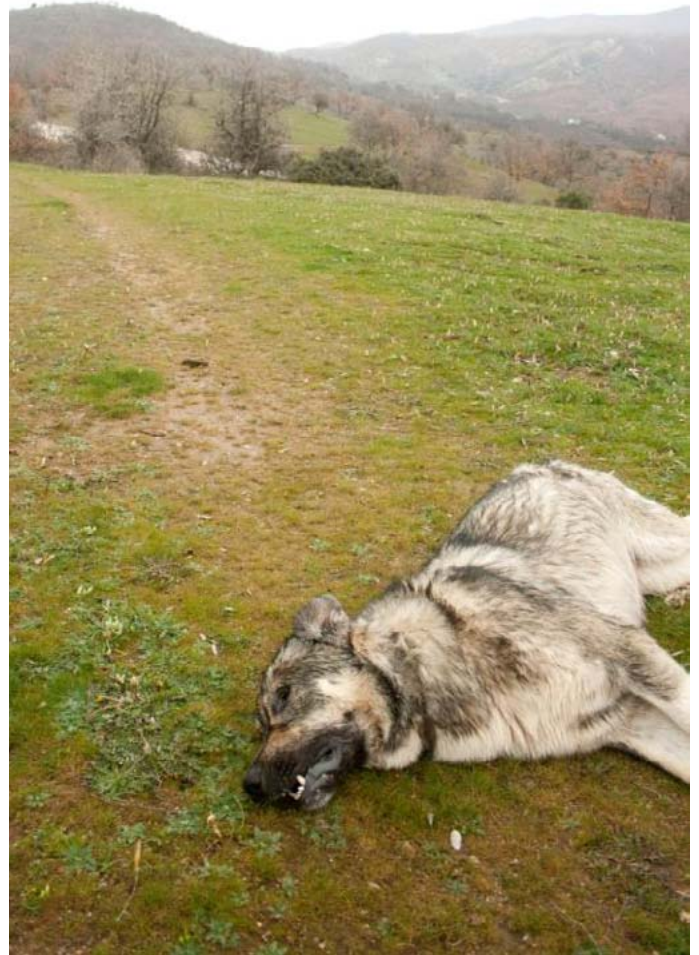
Παράρτημα Ιθ. Φωτογραφίες του σημείου όπου τοποθετήθηκε το δόλωμα με πολλά νεκρά έντομα και ένα νεκρό σκυλί που εντοπίστηκαν στο Καλότυχο στις 26/11/2014.

Παράρτημα Ιη. Φωτογραφίες με νεκρά τσοπανόσκυλα και δηλητηριασμένα δολώματα που βρέθηκαν στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 10, 13, 19/3 & 5, 6, 17/4 2014.

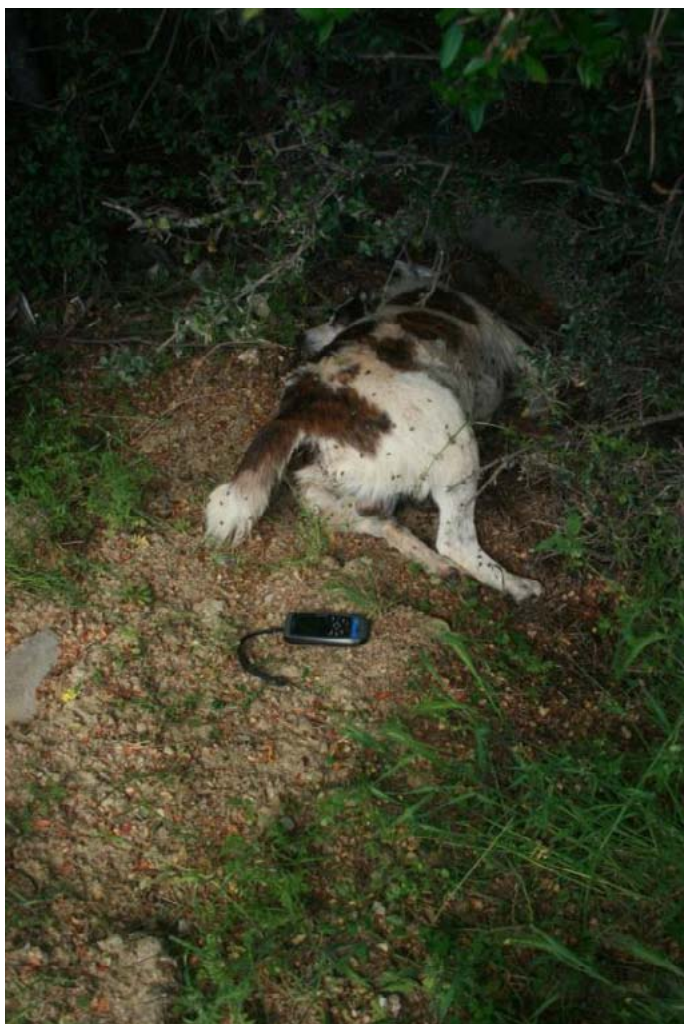

Παράρτημα Ι. Φωτογραφίες με νεκρό τσοπανόσκυλο που βρέθηκε στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 28/4/2014.

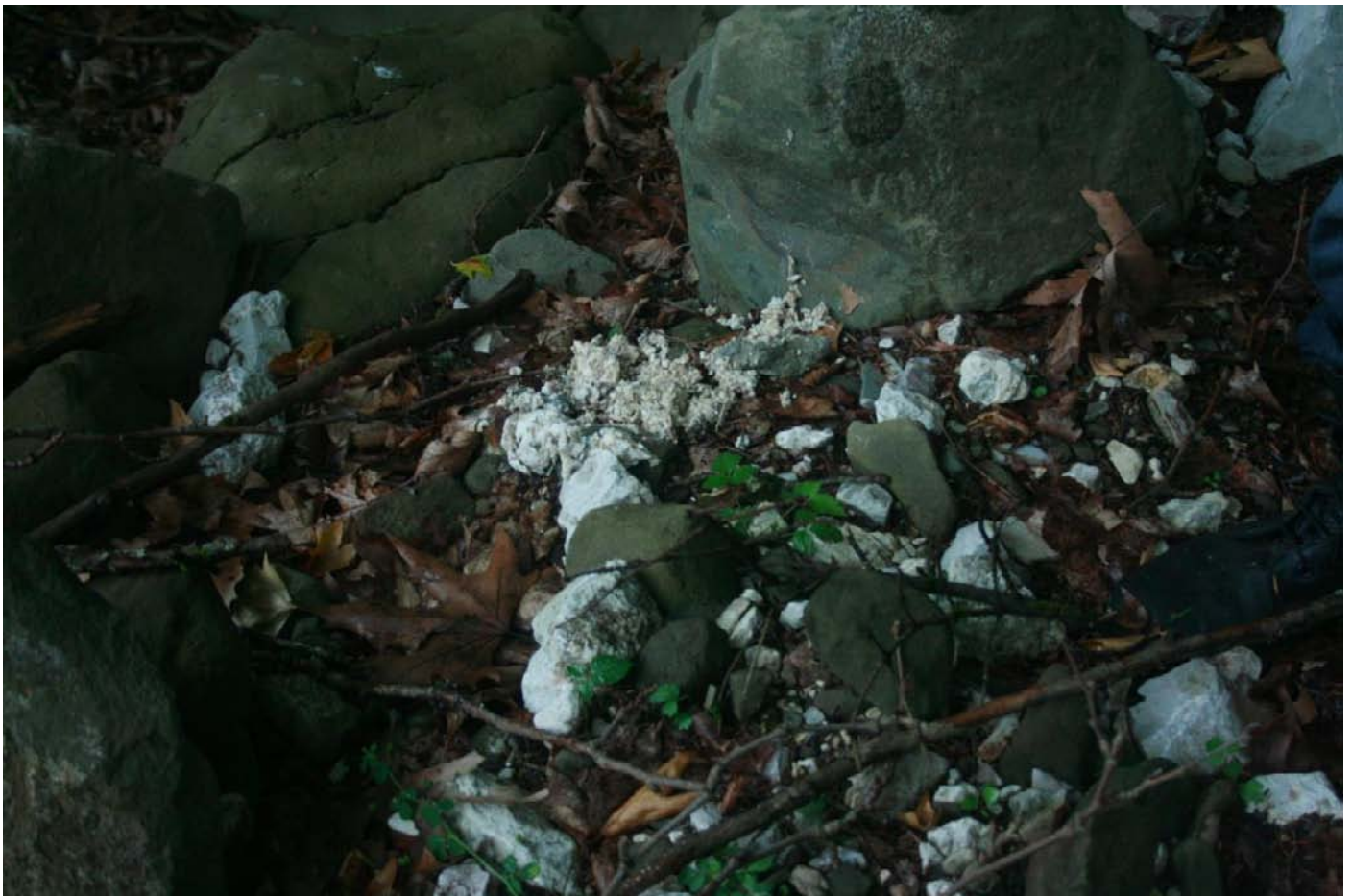

Παράρτημα Ικ. Φωτογραφίες με νεκρά ζώα και δηλητηριασμένα δολώματα που βρέθηκαν στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 17/5/2014.

Παράρτημα Ιλ. Φωτογραφίες με δηλητηριασμένο δόλωμα που βρέθηκε στη Δέση Ασπροποτάμου στις 18/7/2014.

Παράρτημα Ιμ. Φωτογραφία νεκρού σκύλου που βρέθηκε στη Διάβα Καλαμπάκας την 1/8/2014.

Παράρτημα Iv. Φωτογραφία νεκρής αλεπούς που βρέθηκε στο Γάβρο Καλαμπάκας στις 9/11/2014.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ II

ΑΝΙΧΝΕΥΤΗΣ
ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΩΝ
ΔΟΛΩΜΑΤΩΝ

Μάθατε για φόλες ή δηλητηριασμένα
ζώα στην περιοχή σας;
Καλέστε την ομάδα ανίχνευσης
δηλητηριασμένων δολωμάτων στο
2554032210 (24 ώρες)
WWF Ελλάς, Δαδιά

Ενημερωτική αφίσα

ΑΝΙΧΝΕΥΤΗΣ
ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΩΝ
ΔΟΛΩΜΑΤΩΝ

Μάθατε για φόλες ή δηλητηριασμένα
ζώα στην περιοχή σας;
Καλέστε την ομάδα ανίχνευσης
δηλητηριασμένων δολωμάτων στο
2554032210 (24 ώρες)
WWF Ελλάς, Δαδιά

Ενημερωτική κάρτα